



GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

CAL, DCJ-373-31/03-76-1780

Chișinău

22 iulie 2026

Biroul permanent al Parlamentului

În temeiul art. 73 și art. 74 alin. (3) din Constituție, se prezintă spre examinare, **în mod prioritar**, proiectul de lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin fapte ilicite comise în procesele penale și contravenționale, aprobat în ședința Guvernului din 22 iulie 2026, conform Deciziei protocolare nr. 30.13/2026.

Responsabil de prezentare în Parlament a proiectului de lege este Ministerul Justiției.

Anexe:

1. Copia Deciziei protocolare nr.30.13/2026 (1 filă);
2. Proiectul de lege (în limba română – 8 file și în limba rusă – 10 file);
3. Nota de fundamentare (34 file);
4. Avizele și recomandările recepționate în cadrul avizării și consultărilor publice (179 file);
5. Raportul de expertiză anticorupție (9 file);
6. Sinteza (200 file).

Prim-ministru

Vasile TOFAN

Ex.: Vasile Vasiliu
Tel.: 022 250 595
e-mail: vasile.vasiliu@gov.md



Casa Guvernului,
MD-2033, Chișinău,
Republica Moldova

Telefon:
+ 373 22 250 101

Fax:
+ 373 22 242 696



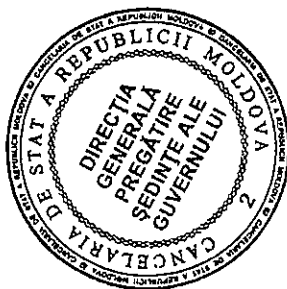
GUVERNUL REPUBLICII MOLDOVA

DECIZIE PROTOCOLARĂ nr. 30.13 /2026

Extras din procesul-verbal nr. 30 (pct. 13)
al ședinței Guvernului din 22 iulie 2026

Se aprobă și se prezintă Parlamentului spre examinare proiectul de lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin fapte ilicite comise în procesele penale și contravenționale.

Prim-ministru



VASILE TOFAN

Aprobat în ședința Guvernului din 22 iulie 2026

Decizia protocolară nr. 30.13 /2026

Proiect

PARLAMENTUL REPUBLICII MOLDOVA

LEGE

privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin fapte ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Capitolul I DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Scopul legii și domeniul de reglementare

(1) Prevederile prezentei legi au ca scop compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin fapte ilicite comise în procesele penale și contravenționale, care au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale sau a unor interese legitime ale persoanei.

(2) Prezenta lege reglementează temeiurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului, pentru prejudiciul cauzat prin fapte ilicite comise în procesele penale și contravenționale.

Articolul 2. Noțiuni

În sensul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

fapte ilicite – acțiuni sau inacțiuni ale organului împuternicit să constate contravenții și infracțiuni, să efectueze acțiuni procesuale sau măsuri speciale de investigații, să aplice măsuri procesuale de constrângere, de siguranță sau asigurătorii, să examineze și/sau să soluționeze cauze penale sau contravenționale, manifestate prin încălcarea normelor procedurale și/sau materiale în procesul penal sau contravențional, indiferent de vinovăția acestora, și care au cauzat încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale sau a unor interese legitime ale persoanei;

subiectul faptei ilicite – instanța judecătorească, procurorul, organul de urmărire penală, ofițerul de investigații, organul de constatare, comisia administrativă și agentul constatat, care au comis fapte ilicite în virtutea atribuțiilor deținute.

Articolul 3. Dreptul la repararea prejudiciului

(1) Persoanele cărora, în cursul procesului penal sau contravențional, prin fapte ilicite li s-au cauzat un prejudiciu au dreptul la o despăgubire echitabilă, în conformitate cu prevederile prezentei legi.

(2) Caracterul ilicit al faptelor, în sensul prezentei legi, se stabilește în cadrul aceluiași proces penal sau contravențional de către procuror, de către judecătorul de instrucție sau de instanța de judecată, prin acte procedurale emise de procuror ori prin hotărâre judecătorească definitivă, conform art. 4 alin. (2).

(3) Au dreptul la repararea prejudiciului în condițiile prezentei legi și persoanele achitate prin hotărâre judecătorească definitivă, precum și persoanele în privința cărora s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală.

(4) Acțiunea civilă pentru repararea prejudiciului poate fi intentată în ordinea procedurii civile, împotriva statului, reprezentat de Ministerul Justiției.

(5) Acțiunea civilă pentru repararea prejudiciului poate fi inițiată în termen de 3 ani de la data apariției dreptului la repararea prejudiciului, în conformitate cu prevederile art. 6, și se examinează potrivit normelor de procedură civilă.

(6) În cazul în care se solicită prezentarea scuzelor oficiale de la autoritatea sau instituția publică din numele căreia a acționat subiectul faptei ilicite, aceasta este atrasă în calitate de copârât.

Articolul 4. Condițiile și temeiurile de reparare a prejudiciului

(1) În conformitate cu prevederile prezentei legi, prejudiciul cauzat persoanei fizice sau juridice se repară în urma:

a) aplicării măsurilor procesuale de constrângere contrar prevederilor legii, cu excepția obligației de a se prezenta și amenzii judiciare;

b) aplicării măsurilor de siguranță sau asigurătorii contrar prevederilor legii, cu excepția măsurilor cu caracter educativ;

c) efectuării acțiunilor procesuale pentru care se impune autorizarea sau efectuarea măsurilor speciale de investigație, contrar prevederilor legii;

d) condamnării contrar prevederilor legii sau aplicării contrar prevederilor legii a unei pedepse penale sau aplicării sancțiunii contravenționale;

e) inacțiunilor care au afectat grav drepturile și libertățile învinuitului, inculpatului sau condamnatului.

(2) Faptele ilicite prevăzute la alin. (1) se constată prin acte procedurale ale procurorului ori prin hotărâre judecătorească definitivă, în cadrul controlului legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor procedurale, al controlului judiciar al procedurii prejudiciare sau examinării cauzei în instanța de judecată.

Articolul 5. Cazurile în care nu se repară prejudiciului

(1) Prejudiciul cauzat prin fapte ilicite prevăzute la art. 4 nu se repară în următoarele cazuri:

a) a fost încetat procesul penal pe temeiurile prevăzute la art. 285 din Codul de procedură penală nr. 122/2003, precum și în cazurile de încetare a procesului contravențional, cu excepția cazurilor când au fost aplicate măsurile prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. a), b) și c);

b) a fost încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției, acordul de cooperare și acordul judiciar de interes public, examinarea cauzei a avut loc în baza probelor administrate în faza de urmărire penală sau persoana a fost liberată de răspundere, în cazurile prevăzute la art. 53 din Codul penal nr. 985/2002;

c) a fost încheiat acordul de colaborare în procesul contravențional;

d) dacă prejudiciul invocat rezultă din încălcări pentru care instanța a acordat deja o compensație prin reducerea pedepsei, în condițiile art. 385 alin. (4) din Codul de procedură penală nr. 122/2003.

(2) Prejudiciul cauzat prin faptele ilicite prevăzute la art. 4 nu se repară de către stat în cazul în care persoana prejudiciată are calitate de parte civilă într-o cauză penală privind examinarea faptelor ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1) comise în raport cu aceasta.

(3) Prevederile prezentului articol se aplică inclusiv cazurilor în care persoana s-a autocalomniat sau s-a autodenunțat. Prezența în acțiunile persoanei a autocalomniei, autodenunțului se constată potrivit legii, de către procuror sau de către instanța de judecată.

Capitolul II
REPARAREA PREJUDICIULUI PATRIMONIAL.
DETERMINAREA CUANTUMULUI SUMELOR
DE COMPENSARE A PREJUDICIULUI

Articolul 6. Momentul apariției dreptului la repararea prejudiciului

(1) Dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin fapte ilicite comise în procesele penale și contravenționale apare din momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești sau, după caz, de la data la care actul procedural al procurorului nu mai poate fi contestat ori a fost menținut definitiv în urma controlului prevăzut de lege, prin care s-a stabilit caracterul ilicit al faptelor prevăzute la art. 4 alin. (1).

(2) Dreptul la repararea prejudiciului apare, de asemenea, din momentul rămânerii definitive a hotărârii judecătorești de achitare a persoanei sau de la data la care ordonanța de scoatere de sub urmărire penală a acesteia nu mai poate fi contestată.

Articolul 7. Compensarea prejudiciului patrimonial

În cazurile prevăzute de prezenta lege, persoanei fizice sau juridice i se compensează sau i se restituie:

- a) salariul și alte venituri, de care a fost privat în urma faptelor ilicite, precum și venitul ratat;
- b) bunurile, inclusiv drepturile bănești și dobânzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și veniturile aferente confiscate, precum și contravaloarea bunurilor sechestrate care au fost valorificate anticipat;
- c) amenzile, alte sume percepute ca urmare a executării unei hotărâri, precum și cheltuielile judiciare suportate.

Articolul 8. Quantumul compensației financiare

(1) Quantumul sumelor de compensare a prejudiciului patrimonial, în cazul privării de salariu, se calculează în funcție de salariu lunar cuvenit al persoanei fizice în perioada cauzării prejudiciului, cu aplicarea coeficientului de inflație.

(2) Mărimea prejudiciului cauzat persoanei fizice care și-a ispășit pedeapsa prin muncă neremunerată în folosul comunității se calculează în mărime de 3 unități convenționale pentru o oră de muncă prestată neîntemeiat în folosul comunității. O unitate convențională este egală cu 50 de lei.

(3) În scopul cuantificării prejudiciului suportat, salariu lunar se calculează după cum urmează:

- a) pentru persoanele angajate, inclusiv cele angajate în baza unui contract individual de muncă, prin aplicarea modului de calcul al salariului mediu, în conformitate cu legislația;
- b) pentru persoanele neangajate în baza unui contract individual de muncă, prin împărțirea la 12 a venitului total obținut în anul calendaristic precedent;
- c) pentru persoanele care nu au lucrat din motive întemeiate, în funcție de salariul mediu lunar pe economie aferent anului respectiv. Salariul mediu lunar pe economie se aprobă anual de Guvern.

(4) Persoanelor fizice și juridice li se repară prejudiciul patrimonial efectiv cauzat, precum și venitul ratat în urma faptelor ilicite.

Capitolul III

REPARAREA PREJUDICIULUI MORAL. MODUL DE DETERMINARE A MĂRIMII COMPENSAȚIEI FINANCIARE

Articolul 9. Criteriile și modul de determinarea compensației financiare

(1) Mărimea compensației financiare pentru repararea prejudiciului moral se stabilește de instanța de judecată în modul prevăzut de prezenta lege.

(2) La stabilirea quantumului compensației financiare pentru repararea prejudiciului moral, instanța de judecată ia în considerare:

- a) gravitatea infracțiunii sau a contravenției;

b) caracterul și gravitatea încălcărilor comise în cadrul proceselor penale și contravenționale;

c) rezonanța pe care a avut-o în societate informația despre învinuirea sau condamnarea persoanei;

d) termenul de examinare a proceselor penale și contravenționale;

e) natura dreptului personal lezat și locul lui în sistemul de valori al persoanei;

f) suferințele fizice, caracterul și gradul suferințelor psihice;

g) măsura în care compensația bănească poate atenua suferințele fizice și psihice cauzate;

h) durata aflării nelegitime a persoanei în detenție;

i) alte aspecte individuale ale cauzei.

(3) Instanța de judecată determină mărimea compensației financiare și în baza criteriilor specificate la art. 219 alin. (4) din Codul de procedură penală nr. 122/2003.

(4) În toate cazurile, instanța de judecată se bazează pe principiile compensării rezonabile și echitabile a prejudiciului moral, iar suma nu trebuie să fie vădit disproporționată cu sumele acordate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cazuri similare.

Articolul 10. Scuzele oficiale

(1) Autoritățile sau instituțiile publice din numele căreia a acționat subiectul faptei ilicite, prezintă, în numele statului, scuze oficiale persoanei prejudiciate pentru faptele ilicite admise în procesele penale sau contravenționale.

(2) Scuzele oficiale se prezintă la cererea persoanei prejudiciate adresată, fie direct autorităților sau instituțiilor publice în numele cărora subiecții faptelor ilicite au acționat, fie odată cu înaintarea cererii de chemare în judecată pentru repararea prejudiciului, în termenul stabilit la art. 3 alin. (5).

(3) Scuzele oficiale se prezintă în scris persoanei prejudiciate sau prin aceleași mijloace prin care a fost acuzată public, în termen de 15 zile de la data primirii cererii sau după caz, de la data emiterii hotărârii definitive prin care s-a constatat cauzarea prejudiciului și s-a obligat prezentarea scuzelor.

Capitolul IV MODUL DE REPARARE A PREJUDICIULUI

Articolul 11. Executarea hotărârii judecătorești

(1) Hotărârea judecătorească privind repararea prejudiciului cauzat prin fapte ilicite comise în cadrul proceselor penale și contravenționale se execută, după ce devine definitivă, în modul stabilit de legislația privind executarea, cu completările și derogările prevăzute în prezenta lege,.

(2) Odată cu transmiterea spre executare a titlului executoriu în adresa Ministerului Justiției, instanța de judecată informează părțile despre acest fapt.

(3) La solicitarea Ministerului Justiției, creditorul prezintă, în termen de 5 zile, datele de identitate și datele bancare necesare pentru executarea titlului executoriu. Titlul executoriu poate fi prezentat spre executare Ministerului Justiției și de către creditor, la care se anexează datele de identitate și datele bancare necesare pentru executare.

(4) În termen de 10 zile de la primirea titlului executoriu, Ministerul Justiției îl expediază Ministerului Finanțelor împreună cu hotărârile judecătorești pronunțate în cauză și datele de identitate și bancare ale creditorului.

(5) Titlul executoriu se execută de către Ministerul Finanțelor, în conformitate cu procedura și termenele stabilite prin Legea finanțelor publice și responsabilității bugetar-fiscale nr. 181/2014.

Articolul 12. Modul de reparare a prejudiciului

(1) Prejudiciul cauzat persoanei prin fapte ilicite în cadrul proceselor penale și contravenționale se repară integral din bugetul de stat în condițiile prezentei legi, indiferent de vinovăția subiectului faptei ilicite.

(2) Repararea prejudiciului cauzat se face în natură, prin restabilirea situației anterioare, sau prin echivalent bănesc stabilit prin hotărâre judecătorească.

Articolul 13. Restituirea amenzilor

În temeiul hotărârii judecătorești privind repararea prejudiciului cauzat prin fapte ilicite săvârșite în procesele penale sau contravenționale, amenzile achitate cu titlu de pedeapsă penală sau de sancțiune contravențională se restituie din bugetul de stat sau, după caz, din bugetele în care acestea au fost virate, cu excepția cazurilor în care amenzile au fost restituite în temeiul art. 160¹ din Codul de executare nr. 443/2004.

Articolul 14. Restituirea bunurilor

(1) Bunurile prevăzute la art. 7 lit. b) se restituie de către autoritatea sau instituția publică în posesia ori în administrarea căreia se află. Expedierea sau transportarea bunurilor se efectuează din contul acestor autorități sau instituții.

(2) În cazul imposibilității restituirii în natură a bunurilor prevăzute la art. 7 lit. b), contravaloarea acestora se achită de la bugetul de stat. Valoarea bunurilor se stabilește în funcție de prețul de piață de la data emiterii hotărârii privind repararea prejudiciului.

Articolul 15. Restabilirea la locul de muncă

(1) Persoana fizică prejudiciată, care a fost suspendată sau eliberată din funcție ca urmare a comiterii faptelor ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1), precum și persoana achitată sau scoasă de sub urmărire penală este restabilită la locul de muncă deținut anterior, precum și în toate drepturile sale anterioare.

(2) În cazul imposibilității restabilirii la locul de muncă din motive de reorganizare a întreprinderii, instituției, autorității publice, organizației sau, după caz, a subdiviziunii, precum și de reducere a numărului sau statelor de personal, persoanei fizice i se oferă un alt loc de muncă sau o altă funcție echivalentă cu cea deținută anterior, dacă există o funcție vacantă ori temporar vacantă, precum și dacă persoana fizică întrunește cerințele legale necesare. Dacă nu există un loc de muncă sau o funcție echivalentă vacantă ori temporar vacantă, cu acordul scris al persoanei fizice, aceasta poate fi reîncadrată într-o altă funcție inferioară. În cazul lichidării întreprinderii, instituției, autorității publice, organizației sau, după caz, a subdiviziunii, precum și în cazul în care persoana fizică nu acceptă transferul, aceasta este eliberată din funcție conform legislației.

(3) Perioada aplicării măsurilor procesuale de constrângere contrar prevederilor legii, care au avut impact asupra dreptului la muncă sau perioada executării pedepsei în urma unei condamnări ilegale, se include în vechimea în muncă, inclusiv în vechimea în muncă specială.

(4) Vechimea în muncă, calculată cu includerea perioadelor menționate la alin. (1) și (2), se va lua în considerare la acordarea înlesnirilor, inclusiv la stabilirea pensiilor și indemnizațiilor. La stabilirea pensiei pentru limita de vârstă în condiții avantajoase, la dorința persoanei care a solicitat pensionarea, se echivalează cu perioada de muncă exercitată până la condamnarea contrar prevederilor legii, sau cu perioada de muncă exercitată după absolvirea de răspundere penală sau după ispășirea pedepsei.

Articolul 16. Restabilirea în grade militare și repunerea în drepturi la distincțiile de stat

Restabilirea în gradele militare deținute anterior și repunerea în drepturi la distincțiile de stat a persoanei decorate se efectuează în conformitate cu legislația.

Capitolul V

RĂSPUNDEREA PENTRU PREJUDICIUL CAUZAT

Articolul 17. Răspunderea individuală

Subiecții faptelor ilicite comise în procesele penale și contravenționale care au cauzat prejudicii sunt atrași la răspundere penală, contravențională, disciplinară sau civilă, conform legislației.

Articolul 18. Dreptul de regres

(1) Statul are drept de regres împotriva persoanelor ale căror fapte ilicite, comise cu vinovăție în procesele penale sau contravenționale, au cauzat prejudicii.

(2) După repararea prejudiciului cauzat prin fapte ilicite comise în procesele penale sau contravenționale, Ministerul Justiției sesizează Procuratura Generală și, după caz, alte autorități competente, în vederea examinării faptelor ilicite.

(3) Autoritățile sesizate conform alin. (2) informează Ministerul Justiției cu privire la rezultatele acțiunilor întreprinse, inclusiv asupra cazurilor în care, printr-o hotărâre judecătorească definitivă în cadrul unui proces penal sau contravențional, s-a stabilit vinovăția subiecților faptelor ilicite, punând la dispoziția acestuia toate informațiile și actele necesare în vederea intentării acțiunii în regres.

(4) În cazul în care vinovăția subiecților faptelor ilicite este constatată printr-o hotărâre judecătorească definitivă în cadrul unui proces penal sau contravențional, Ministerul Justiției intenționează acțiunea în regres în termen rezonabil, dar nu mai târziu de 3 ani de la data rămânerei definitive a hotărârii. Sumele încasate ca efect al acțiunii de regres se trec la bugetul de stat.

Capitolul VI

DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Articolul 19. Dispoziții finale

(1) Prezenta lege intră în vigoare la expirarea termenului de 12 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) În termen de 12 luni de la data publicării prezentei legi, Guvernul:

a) va prezenta Parlamentului propuneri pentru aducerea legislației în vigoare în concordanță cu prezenta lege;

b) va aduce actele sale normative în conformitate cu prevederile prezentei legi.

(3) La data intrării în vigoare a prezentei legi, Legea nr. 1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1998, nr. 50-51, art. 359), cu modificările ulterioare, se abrogă.

Articolul 20. Dispoziții tranzitorii

Cererile de chemare în judecată, înaintate până la intrarea în vigoare a prezentei legi, se examinează și se soluționează conform legislației în vigoare la data înaintării acțiunii.

NOTA DE FUNDAMENTARE

la proiectul de lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea actului normativ

Proiectul noii *Legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale* a fost elaborat de Ministerul Justiției.

2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ

2.1 Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ

Proiectul actului normativ a fost elaborat în vederea realizării obiectivului 220 „Eficientizarea mecanismelor de reparare a prejudiciilor cauzate prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală și ale instanțelor de judecată” din *Planul național de reglementări pentru anul 2025*, aprobat prin *Hotărîrea Guvernului nr. 841/2024*. Având în vedere complexitatea proiectului și necesitatea implementării unor mecanisme eficiente, elaborarea proiectului a fost setată și pentru anul 2026.

Promovarea proiectului de lege va contribui la îndeplinirea criteriilor de referință intermediare (*interim benchmarks*) stabilite de Comisia Europeană în cadrul negocierilor de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană, prin consolidarea eficienței mecanismului național de reparare a prejudiciilor cauzate prin erori judiciare.

2.2 Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative

Respectul față de drepturile omului, necesită o responsabilitate și o cultură juridică avansată din partea cetățenilor, dar în primul rând din partea organelor de ocrotire a normelor de drept. Având în vedere că drepturile omului, inclusiv ale persoanei în privința căreia se exercită actul de justiție penală, au fost recunoscute prioritare, instituția privind repararea prejudiciului este cea care contribuie în cel mai direct mod la reabilitarea juridică a persoanei.

Mai mult decât atât, în condițiile societății moderne, înfăptuirea justiției este unul dintre atributele statului, realizat prin intermediul sistemului justiției înființat în acest scop. Actul de justiție se realizează în numele legii, fiind unic, imparțial și egal pentru toți. De astfel, răspunderea pentru îndeplinirea idealului de justiție revine, în primul rând, statului, în calitate de garant al legalității actului de justiție.

Răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare este consacrat la nivel constituțional. Or, potrivit art. 53 alin. (2) din Constituție este prevăzut expres că: „Statul răspunde patrimonial, potrivit legii,

pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești". În același timp, un argument forte servește faptul că însăși *Convenția Europeană a drepturilor omului* reglementează în art. 3 al Protocolului 7 răspunderea patrimonială pentru erori judiciare în materia penală.

Astfel, una dintre modalitățile prin care statul intervine în corectarea încălcărilor/erorilor admise de către actorii justiției se manifestă prin repararea prejudiciului cauzat persoanei.

Repararea prejudiciilor cauzate în procesele penale sau contravenționale rămâne mereu o problemă actuală și de un interes deosebit. Instituția reparării prejudiciului cauzat prin fapte ilicite își menține actualitatea datorită faptului că în activitatea practică apar numeroase situații dificile care necesită soluționare.

Actualmente o astfel de instituție este reglementată de *Legea nr. 1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești*, care prevede un remediu compensator național pentru cauzarea prejudiciului determinat de un fapt ilicit. În context, trebuie să recunoaștem că instituția răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin erori judiciare a fost legiferată în anul 1994 prin norma constituțională, iar legea prenotată a fost adoptată la 25 februarie 1998 fără a suferi careva modificări. Or, cadrul legal existent este conceptual depășit și nu corespunde standardelor internaționale.

În acest sens, invocăm că legislația în vigoare conține mai multe viduri și deficiențe legislative, printre care:

- ambiguitatea și neclaritatea unor noțiuni;
- număr limitat de subiecți ai răspunderii care cad sub incidența acestei legi;
- neclarități cu privire la caracterul ilicit al faptei;
- reglementări insuficiente cu privire la criteriile de acordare a prejudiciului;
- lipsa unor reglementări clare cu privire la temeiurile de apariție a prejudiciului pasibil de reparare, precum și alte carențe legislative care afectează eficacitatea acestui mecanism.

Mai mult decât atât, analiza jurisprudenței relevante în domeniu evidențiază existența unei practici judiciare neuniforme, în cadrul căreia soluțiile pronunțate de instanțele ierarhic superioare sunt, în numeroase cazuri, diametral opuse celor pronunțate de instanțele de fond, fapt care afectează previzibilitatea practicii judiciare și încrederea în actul de justiție. Totodată, deficiențele legislative au fost accentuate și în cadrul expertizării legislației în cadrul Proiectului Consiliului Europei „*Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova*”.¹ Potrivit concluziei că *Legea*

¹ <https://rm.coe.int/coe-assessment-of-the-law-no-1545-1998-on-compensation-romanian-versio/1680b04d7c>

nr.1545/1998 conține mai multe inconsecvențe și deficiențe, or, actualele reglementări nu sunt în conformitate cu standardele lex specialis ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție. Prin urmare, se recomandă elaborarea unui nou act normativ care să reglementeze un remediu național efectiv și accesibil pentru victimele încălcărilor drepturilor omului, în vederea asigurării unei protecții judiciare efective și a reparării prejudiciilor cauzate. Pornind de la numeroasele deficiențe și lacune normative din *Legea nr. 1545/1998*, care implică modificări conceptuale, inclusiv și numeroase modificări de ordin tehnic, se impune necesitatea elaborării și adoptării unei noi *legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele contravenționale și penale*, în vederea asigurării conformității cadrului normativ cu standardele internaționale, precum și cu cele mai bune practici relevante.

Proiectul noii *legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele contravenționale și penale* are drept scop de a elimina carențele și omisiunile legislative, în vederea eficientizării mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale generate de fapte ilicite.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Realizarea dreptului la repararea prejudiciului cauzat în cadrul proceselor penale sau contravenționale poate fi asigurată pe deplin doar într-o societate democratică, în care persoana fizică are posibilitatea de a-și apăra drepturile fundamentale prin mijloace legale. În acest context, prezentul proiect de lege se configurează ca un remediu național compensatoriu, reprezentând actul normativ de bază care reglementează temeiurile, condițiile și modalitatea angajării răspunderii patrimoniale a statului pentru prejudiciile cauzate prin fapte ilicite. Totodată, proiectul are drept scop consolidarea calității cadrului normativ și sporirea eficienței mecanismului național compensatoriu. Remarcăm că prezentul proiect de lege prevede mai multe elemente inovatoare, care se referă la extinderea cercului de subiecți, reglementări mai clare în partea ce vizează noțiunea de „fapte ilicite”, extinderea criteriilor și temeiurilor de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite în procesele penale și contravenționale, constatarea caracterului ilicit al faptelor, precum și alte îmbunătățiri întru înlăturarea deficiențelor stabilite.

Proiectul noii *legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale* este constituit din 19 articole grupate structural în VI capitole:

Capitolul I – *Dispoziții generale;*

Capitolul II – *Repararea prejudiciului patrimonial. Determinarea cuantumului sumelor de compensare a prejudiciului;*

Capitolul III – *Repararea prejudiciului moral. Modul de determinare a mărimii compensației financiare;*

Capitolul IV – *Modul de reparare a prejudiciului;*

Capitolul V – *Răspunderea pentru prejudiciul cauzat;*

Capitolul VI – *Dispoziții finale și tranzitorii.*

Astfel, în continuare vor fi elucidate detaliat prevederile proiectului de lege.

CAPITOLUL I – DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1 – Scopul legii și domeniul de reglementare

Pornind de la importanța reglementărilor prezentei legi, art. 1 consfințește faptul că prezenta lege are drept scop compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale, care au cauzat încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale sau a unor interese legitime ale persoanei.

De altfel, prevederile prezentei legi constituie cadrul general unic care reglementează temeiurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat de un fapt ilicit comis în procesele penale și contravenționale de către instanța judecătorească, procuror, organul de urmărire penală, ofițerul de investigație, organul de constatare, comisia administrativă sau agentul constator.

Articolul 2 – Noțiuni

Articolul respectiv definește noțiunea centrală a legii, și anume:

„fapte ilicite – semnifică acțiuni sau inacțiuni ale organului împuternicit să constate contravenții și infracțiuni, să efectueze acțiuni procesuale sau măsuri speciale de investigații, să aplice măsuri procesuale de constrângere, de siguranță sau asigurătorii, să examineze și/sau să soluționeze cauze penale sau contravenționale, manifestate prin încălcarea normelor procedurale și/sau materiale în procesul penal sau contravențional, indiferent de vinovăția acestora, și care au cauzat

încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale sau a unor interese legitime ale persoanei.”

Spre regret, în activitatea instanțelor de judecată, a procurorilor, ofițerilor de urmărire penală, organului constatatator, comisiei administrative sau agenților constatatatori și a celor care exercită activitatea specială de investigații se comit erori de drept care afectează drepturile și libertățile fundamentale consfințite și garantate de actele internaționale și cele naționale.

Astfel, reieșind din dispozițiile textului legal propus în proiect, conchidem că fapta ilicită, condiție a răspunderii patrimoniale, constă în încălcarea, prin acțiune sau inacțiune, a regulilor de conduită pe care legea le impune, aducându-se atingere astfel drepturilor și libertăților fundamentale sau intereselor legitime ale persoanei. Respectiv, nu orice acțiune sau inacțiune ilicită a subiecților vizați de lege atrage răspunderea statului, ci numai acelea care au cauzat încălcarea drepturilor fundamentale și anume: (reținerea ilegală, lipsa temeiurilor pentru aplicarea măsurilor de constrângere, depășirea termenului pentru care a fost aplicată măsura de constrângere, etc.).

De altfel, organele de drept sunt subiecții principali a căror fapte ilicite pot fi supuse despăgubirii indiferent de vinovăția acestora, or, în sensul legii aceste organe sunt împuternicite să constate contravenții și infracțiuni, să efectueze acțiuni procesuale sau măsuri speciale de investigații, să examineze și/sau să soluționeze cauzele penale și contravenționale. Chiar și în situația unei activități oneste, cu grad înalt de responsabilitate față de obligațiile profesionale, în virtutea unor circumstanțe pot fi comise erori, fapte ilicite care au cauzat un prejudiciu, de aceea statul indiferent de vinovăția persoanei responsabile, va fi cel care va repara integral prejudiciul cauzat.

Așadar, particularitățile care trebuie să fie întrunite pentru ca faptele organelor competente să devină ilicite sunt:

- *Organ competent:* Acțiunile sau inacțiunile trebuie să provină de la un organ împuternicit să constate contravenții și infracțiuni, să efectueze acțiuni procesuale sau măsuri speciale de investigații, să examineze și/sau să soluționeze cauze penale și contravenționale.

- *Încălcarea normelor:* Acestea trebuie să manifeste o încălcare a normelor procedurale și/sau materiale, ceea ce sugerează că trebuie să existe o deviere de la legislația aplicabilă.

- *Impact asupra drepturilor:* Acțiunile sau inacțiunile trebuie să conducă la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale persoanei, ceea ce subliniază necesitatea unei legături directe între comportamentul organului competent și prejudiciul cauzat persoanei.

- *Vinovăția*: Nu este necesar ca aceste acțiuni să includă în mod obligatoriu vinovăția organului, ceea ce sugerează că și o neglijență sau o eroare procedurală pot duce la fapt ilicit.

- *Manifestare prin acțiune sau inacțiune*: Pot fi incluse atât acțiunile active (de exemplu, o decizie eronată), cât și inacțiunile (de exemplu, neefectuarea unui control necesar). Astfel, faptele ilicite pot fi atât acțiuni, cât și inacțiuni. Prin urmare, răspunderea poate fi angajată atât pentru conduita activă a autorităților publice, cât și pentru omisiunea acestora de a-și exercita atribuțiile sau de a și le exercita în mod corespunzător.

Articolul 3 – Dreptul la repararea prejudiciului

Persoana care a fost lezată în drept în cursul procesului penal sau contravențional are posibilitatea de a beneficia de repararea prejudiciului suportat.

Persoana prejudiciată poate solicita repararea prejudiciului material, compensarea prejudiciului moral și restabilirea unor drepturi încălcate prin înaintarea unei acțiuni civile potrivit legislației. Este important să accentuăm, că prevederile acestui articol aduc și un element de noutate, și anume modalitatea de constatare a caracterului ilicit al acțiunilor sau inacțiunilor subiecților vizați de prezenta lege. Astfel, în conformitate cu modificările propuse alin. (2) al art. 3 prevede că:

„(2) Caracterul ilicit al faptelor, în sensul prezentei legi, se stabilește în cadrul aceluiași proces penal sau contravențional de către procuror, după caz de către judecătorul de instrucție sau instanța de judecată prin actele procedurale ale procurorului ori prin hotărârea judecătorească definitivă conform art. 4 alin. (2).”

Prin urmare, prevederile menționate *supra* vor asigura o claritate a caracterului ilicit al faptelor comise în procesele penale și contravenționale. Or, potrivit reglementărilor actuale, instanța civilă își arogă dreptul de a constata caracterul ilicit al acțiunilor sau inacțiunilor organului de urmărire penală, procuror sau instanței de judecată, deși acest drept îi revine organului de urmărire penală, procurorului, după caz, instanței penale (judecătorul de instrucție).

În susținerea celor expuse, pct. 14 din *Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție nr. 8 din 24 decembrie 2012 cu privire la examinarea litigiilor privind repararea prejudiciului moral și material cauzat persoanelor deținute prin violarea art. 3, 5, 8 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale*, precizează următoarele:

„14. Instanța civilă nu este în drept să examineze corectitudinea procedurilor de arestare, temeinicia deciziei de reținere sau gradul de motivare al actului prin care a fost dispusă arestarea, deoarece aceste chestiuni urmează a fi decise în cadrul procedurilor penale”.

În contextul celor expuse, caracterul ilicit al faptelor ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1) din proiect, urmează a fi constatat în cadrul aceluiași proces penal sau contravențional la efectuarea controlului de către procuror al legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor, controlului judiciar al procedurii prejudiciare sau în cadrul examinării cauzei. În conexiunea celor expuse, urmează să existe un act procedural a judecătorului de instrucție, sau a organului ierarhic superior, prin care s-a stabilit ca fiind ilegale faptele prevăzute la art. 4 din proiect.

De altfel, instanța civilă va fi cea care va constata doar **legătura cauzală** între faptele ilicite constatată printr-o hotărâre definitivă (ex: anularea percheziției, reținerea ilegală) și prejudiciul cauzat în urma acestor fapte ilicite.

Esența răspunderii civile constă în existența unui prejudiciu, cauzat prin încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale sau a unor interese legitime ale unei persoane, condiții obiective în lipsa cărora nu se poate stabili obligația de reparare a prejudiciului.

Articolul 3 alin. (2) și (3) din proiect reglementează **două ipoteze distincte ale răspunderii pentru repararea prejudiciului:**

- **alin. (2)** vizează situațiile în care caracterul ilicit al faptelor este stabilit în cadrul aceluiași proces penal sau contravențional, de către procuror, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată, prin acte procedurale sau prin hotărâri judecătorești definitive;

- **alin. (3)** vizează situațiile în care dreptul la despăgubire rezultă din soluții de achitare sau de scoatere de sub urmărire penală, acestea reprezentând finalitatea procesului penal.

În acest sens, dispozițiile art. 23 alin. (3) din Codul de procedură penală prevede expres că: *„persoana achitată sau în privința căreia s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală ori încetarea urmăririi penale pe temei de reabilitare are dreptul să fie repusă în drepturile personale pierdute, precum și să fie despăgubită pentru prejudiciul care i-a fost cauzat.”*

Orice soluție de achitare sau scoatere de sub urmărire penală presupune, în esență, constatarea inexistenței faptei penale sau a vinovăției, ceea ce echivalează cu neconfirmarea caracterului penal al faptei imputate.

Totodată, în cadrul procesului penal, organul de urmărire penală/procurorul are obligația legală de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea persoanei cercetate. Prin urmare, dacă inițial sunt administrate probe care justifică o anumită încadrare juridică și ulterior apar probe care infirmă această concluzie, nu se poate discuta despre nelegalitatea actelor procesuale inițiale, acestea fiind adoptate în baza probelor existente la acel moment procesual.

Din punctul de vedere al dreptului penal, unicul temei pentru tragerea la răspundere penală a persoanei este constatarea în acțiunile sau inacțiunile ei a semnelor constitutive ale componenței de infracțiune. O persoană poate fi declarată

vinovată, dacă sunt suficiente probe în acest sens. Or, în lipsa acestora este categoric interzisă tragerea la răspundere penală a persoanelor.

Cu toate acestea, în practică, pot apărea situații complexe în care, o persoană nevinovată poate ajunge să fie pusă sub acuzare, iar ulterior scoasă de sub urmărire penală. Una din principalele obligații ale organului de urmărire penală prevăzute la art. 19 alin. (3) din Codul de procedură penală, este întreprinderea tuturor măsurilor prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei, de a evidenția atât circumstanțele care dovedesc vinovăția bănuیتului, învinuitului, inculpatului, cât și cele care îl dezvinovătesc, precum și circumstanțele care îi atenuează sau agravează răspunderea.

Este important de subliniat că procesul de investigare și administrare a probelor este complex și adesea imprevizibil. Potențialele erori nu sunt neapărat intenționate, dar pot apărea în urma unei administrări inițiale a probelor. Cu toate acestea, pe măsură ce ancheta avansează și sunt administrate probe noi poate interveni o reevaluare substanțială a soluției adoptate.

Potrivit acestui temei persoana reabilitată are dreptul la repararea prejudiciului din partea statului în urma tragerii pe nedrept la răspundere penală. Astfel, soluția scoaterii de sub urmărire penală sau cea a achitării după caz, pe toate capetele de acuzare este actul de reabilitare juridică procesual – penală

Cu alte cuvinte, în cazul în care o persoană a fost supusă unei urmăriri penale, iar ulterior a fost scoasă de sub urmărire penală sau instanța o achită definitiv (pentru că fapta nu a existat, nu a fost comisă de acea persoană sau nu este incriminată de lege ș.a), aceasta poate revendica despăgubiri pentru prejudiciul suferit în urma procesului penal nejustificat.

De altfel, procesul penal are ca scop protejarea persoanei, societății și statului de infracțiuni, precum și protejarea persoanei și societății de faptele ilegale ale persoanelor cu funcții de răspundere în activitatea lor legată de cercetarea infracțiunilor presupuse sau săvârșite, astfel ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală și condamnată.

Organele de urmărire penală și instanțele judecătorești în cursul procesului sunt obligate să activeze în așa mod încât nici o persoană să nu fie neîntemeiat bănuită, învinuită sau condamnată și ca nici o persoană să nu fie supusă în mod arbitrar sau fără necesitate măsurilor procesuale de constrângere ori să nu fie victima încălcării altor drepturi și libertăți fundamentale. Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reiterat că dimensiunea obligațiunilor statului referitoare la investigarea minuțioasă și rezultativă a oricărui fapt pretins a fi infracțional nu implică nici dreptul de a declanșa o anchetă penală împotriva unui terț sau ca acesta să fie

condamnat la sancțiuni de natură penală, nicio obligație de rezultat care ar presupune ca orice urmărire penală necesită a se finaliza printr-o condamnare.²

În special, în ipoteza în care se pune problema respectării unei reglementări care are ca obiect protecția drepturilor garantate de Convenție, acestea impun organizarea unui sistem judiciar de anchetă eficace la finalizarea căreia să nu existe nicio aparență de apreciere arbitrară a circumstanțelor care s-au aflat la originea faptei.³ Prin urmare, doar un act procedural de reabilitare a persoanei acordă dreptul la repararea prejudiciului cauzat de către subiectul faptei ilicite.

În continuarea celor expuse, acțiunea civilă poate fi înaintată după competență conform Codului de procedură civilă. Astfel, cererea de chemare în judecată va fi examinată în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă. Dacă în cadrul acestui proces, persoana prejudiciată solicită prezentarea scuzelor oficiale de la subiectul faptei ilicite, se impune ca să fie trasă la răspundere autoritatea sau instituția publică în numele căreia subiectul a acționat.

Articolul 4 – Condițiile și temeiurile de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

După cum a fost expus anterior, este reparabil prejudiciul cauzat de faptele ilicite comise în procesele penale sau contravenționale de către organele de drept competente în acest sens. Într-o succesiune logică, art. 4 enumeră într-o formă extinsă criteriile și temeiurile de reparare a prejudiciului.

Astfel, în sensul alin. (1) al articolului menționat, este reparabil prejudiciul material și moral cauzat în urma încălcării drepturilor și libertăților fundamentale prin:

a) aplicarea măsurilor procesuale de constrângere contrar prevederilor legii, cu excepția obligației de a se prezenta și amenzii judiciare

Potrivit acestui criteriu, persoana poate solicita repararea prejudiciului material și moral în urma aplicării ilegale a măsurilor de constrângere în cadrul procesului penal sau contravențional (Capitolul V din Codul contravențional și Titlul V din Codul de procedură penală) cu excepțiile prevăzute de proiect.

Raționamentele extinderii acestui criteriu rezidă din faptul, că aplicarea măsurilor de constrângere în mod nelegal sau nejustificat este extrem de grav de vreme ce acestea încalcă drepturile persoanei, limitează dreptul la libertate și inviolabilitatea corporală, provocând prejudicii morale și materiale. Astfel, repunerea în drepturi, repararea prejudiciilor cauzat intervine doar după aplicarea unor măsuri de constrângere contrar prevederilor legii.

² a se vedea cauza Draganschi împotriva României nr. 40890/04, §25; *mutatis mutandis*, Perez împotriva Franței [MC], nr. 47.287/99, §70, CEDO 2004-I).

³ Cauza Bone împotriva Franței (dec.), nr. 69.869/01, 1 martie 2005

Drept exemplu, reținerea, arestarea preventivă, arestarea la domiciliu, internarea forțată într-o instituție medicală sau instituție psihiatrică a persoanei prin negarea flagrantă a prevederilor legii, fie în lipsa unei bănuieli rezonabile despre comiterea unei infracțiuni sau contravenții, fie nejustificat în lipsa unui sau mai multor temei și fără o motivare corespunzătoare a acestor temeiuri, fie menținerea sub măsura procesuală de constrângere cu încălcarea perioadei prevăzute de lege, fie măsura a fost contrară unui scop legitim și drept urmare a dus la încălcarea dreptului la libertate. Mai mult ca atât, prevederile sus menționate impun o delimitare importantă a măsurilor procesuale de constrângere care pot face obiectul reparării prejudiciului material și moral.

În sensul, normei menționate alte măsuri procesuale de constrângere cum ar fi: obligarea de a se prezenta, precum și amenda judiciară, nu vor cădea sub incidența acestei norme. Or, acestea au un caracter procedural și sunt reglementate de lege ca un mijloc de a asigura respectarea procedurilor judiciare.

În cadrul unui proces penal sau contravențional, obligarea unei persoane să se prezinte în fața autorităților este esențială pentru a asigura buna desfășurare a procesului. În aceeași ordine de idei, vom afirma că amenda judiciară este un instrument destinat să garanteze respectarea ordinii judiciare, iar imposibilitatea de a solicita repararea prejudiciului ca urmare a aplicării acestei măsuri reflectă faptul că amenda nu trebuie percepută ca un abuz. Instanța poate aplica această măsură doar atunci când există o motivare legală clară, și, de obicei, în scopul de a impune respectarea procesului sau de a sancționa comportamentele care perturbă administrarea justiției. În mod similar, impunerea unei amenzi pentru refuzul de a respecta o dispoziție a instanței nu poate fi considerată o încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale.

b) aplicarea măsurilor de siguranță sau asiguratorii contrar prevederilor legii, cu excepția măsurilor cu caracter educativ

Potrivit Codului contravențional, măsurile de siguranță se regăsesc în prevederile Capitolului V¹ (expulzarea, demolarea construcțiilor neautorizate și/sau defrișarea arborilor și arbuștilor, confiscarea specială, suspendarea dreptului de a conduce vehiculul/ridicarea provizorie a permisului de conducere a vehiculelor). La rândul său, Codul penal conține asemenea reglementări în Capitolul X, iar măsurile asiguratorii sunt prevăzute la art. 202-203 din Codul de procedură penală.

De precizat este faptul, că persoana prejudiciată în urma aplicării unor măsuri de siguranță sau asiguratorii, este în drept să ceară despăgubiri doar în cazurile în care aceste măsuri au fost aplicate sau sunt menținute contrar legii și au dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale sau intereselor legitime.

Este esențial ca autoritățile competente să aplice aceste măsuri exclusiv în temeiul legii, întrucât orice abuz în acest sens poate duce la încălcarea drepturilor

fundamentale ale persoanei. Aplicarea măsurilor de siguranță și asigurătorii trebuie să fie întotdeauna motivate și bazate pe temeiuri prevăzute de lege.

Orice măsură impusă contrar legii poate constitui un abuz, iar astfel se încalcă principiul fundamental al legalității, care stipulează că niciun individ nu poate fi supus unei măsuri de siguranță sau asigurătorii decât în conformitate cu prevederile legale. De exemplu, o măsură de siguranță aplicată fără a exista suficiente dovezi sau fără a respecta procedurile legale poate duce la o privare de drepturi și libertăți, ceea ce constituie o încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale.

În orice caz, dreptul la un proces echitabil, la protecția bunurilor și la libertatea individuală ș.a sunt garantate prin Constituție și tratate internaționale. Măsurile de siguranță și asigurătorii, atunci când sunt aplicate ilegal sau fără o justificare adecvată, pot duce la încălcarea acestor drepturi. De exemplu, o expulzare sau confiscare efectuată în mod nejustificat sau abuziv poate afecta dreptul proprietate.

Excluderea măsurilor cu caracter educativ din categoria celor care pot genera obligația statului de reparare a prejudiciului este justificată atât din punct de vedere juridic, cât și din perspectiva finalității acestor măsuri și a interesului superior al copilului. Măsurile educative, reglementate de Codul penal și Codul de procedură penală, nu au caracter represiv și nu urmăresc pedepsirea minorului, ci formarea și corectarea comportamentului acestuia. Ele sunt concepute ca alternative la sancțiuni penale clasice, adaptate particularităților de vârstă, nivelului de dezvoltare psihologică și socială a minorului, fiind măsuri cu scop preventiv, de reabilitare și de reintegrare socială.

Prin urmare, aplicarea unei măsuri educative – chiar și într-un caz în care ulterior se constată că fapta nu a fost suficient dovedită sau alte circumstanțe – nu cauzează un prejudiciu material sau moral comparabil cu cel produs de o arestare, o reținere ilegală sau o condamnare nejustificată.

c) efectuarea acțiunilor procesuale pentru care se impune autorizarea sau a măsurilor speciale de investigație, contrar prevederilor legii

În prezenta dispoziție urmează să se regăsească acțiunile procesuale contravenționale pentru care se impune autorizarea judecătorească, precum și cele de urmărire penală sau măsurile speciale de investigație pentru care se impune autorizarea judecătorească sau autorizarea de procuror, contrar normelor stabilite de lege.

Măsurile speciale de investigații precum și acțiunile procesuale pentru care se impune autorizarea pot fi considerate mecanisme extrem de eficiente cu ajutorul cărora pot fi atinse finalitățile procesului penal, este evident faptul că acestea afectează drepturile și libertățile fundamentale ale omului, în special fiind limitat dreptul la viața privată sau, altfel-zis, dreptul la intimitate *lato sensu*.

De altfel, fiecare măsură procesuală care implică intervenții asupra libertății sau drepturilor unei persoane (percheziții, interceptarea convorbirilor etc.) trebuie să fie justificată conform legii, adică să întrunească condițiile prevăzute de lege, iar aceasta presupune, de regulă, autorizația prealabilă de către judecătorul de instrucție sau după caz, procuror. Inițierea și efectuarea acestor măsuri de cele mai multe ori presupun intervenții în sfera drepturilor omului, inclusiv limitează exercitarea acestora. Riscul ca acestea să depășească limita comportamentului admis, este destul de mare. Astfel, pentru evitarea acestor situații, legislatorul a reglementat în detaliu modalitatea de efectuare, dispunere și realizare a măsurilor procesuale pentru care se impune autorizarea sau a măsurilor speciale de investigație.

Problema garanțiilor respectării drepturilor și libertăților persoanei la efectuarea investigațiilor speciale rămâne a fi actuală.

Practica Curții Europene a Drepturilor Omului (în continuare – CtEDO) la capitolul condamnări pentru insuficiența garanțiilor împotriva abuzurilor sau a eventualelor abuzuri din partea organelor statului abilitate să efectueze investigații speciale vizează atât statele membre ale Uniunii Europene, cât și pe cele non-UE.

În acest sens, cea mai răsunătoare cauză la CtEDO împotriva Republicii Moldova a fost cauza *Iordachi și alții contra Moldovei*, în care CtEDO a subliniat necesitatea existenței unor minime garanții împotriva abuzurilor în materia interceptărilor comunicațiilor.

În esență, CtEDO a reținut că legislația națională trebuie să prevadă, în mod clar și previzibil, cel puțin: natura infracțiunilor care ar determina necesitatea interceptării; stabilirea categoriilor de persoane pasibile de înregistrarea convorbirilor telefonice; limitarea duratei de înregistrare a convorbirilor telefonice; procedura obligatorie pentru examinarea, utilizarea și stocarea datelor obținute; precauțiile care trebuie luate în cazul informării altor părți; împrejurările în care înregistrările pot sau urmează să fie șterse ori distruse.⁴

În această cauză, ca, de altfel, și în cauza *Klass contra Germaniei*, Curtea a reiterat discreția Parlamentelor statelor de a institui, prin lege, orice fel de măsuri de urmărire secretă, accentuând necesitatea legiferării acestora prin legi accesibile și care oferă garanții minime împotriva abuzurilor, reflectate prin prisma jurisprudenței Curții în cauze anterioare. Prin urmare, este esențial ca orice persoană care suferă din cauza unor măsuri ilegale de investigație să aibă acces la remedii efective pentru a-și restabili drepturile și a obține despăgubiri corespunzătoare.

d) condamnarea contrar prevederilor legii sau aplicarea contrar prevederilor legii a unei pedepse penale sau sancțiuni contravenționale

⁴ Iordachi și alții contra Moldovei, pct.39-53.

Aplicabilitatea acestui criteriu survine doar după constatarea de către instanța de judecată printr-o hotărâre definitivă, că o persoană fizică sau juridică a fost supusă pedepsei penale sau contravenționale (principale sau complementare) cu încălcarea legii (peste limitele stabilite, lipsa vinovăției persoanei, când fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, detențiunea ilegală precum și altele).

e) inacțiunilor care au afectat grav drepturile și libertățile bănuțitului, învinuitului, inculpatului sau condamnatului

Reglementarea acestei categorii de fapte ilicite este necesară deoarece încălcarea drepturilor fundamentale nu rezultă exclusiv din adoptarea unor acte procesuale nelegale, ci poate fi determinată și de neîndeplinirea obligațiilor procedurale prevăzute de lege. Totodată, dispoziția este compatibilă cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, care a statuat în mod constant că încălcarea drepturilor garantate de Convenție poate rezulta atât din acțiunile autorităților, cât și din omisiunea acestora de a acționa atunci când legea impune o obligație pozitivă. În acest sens, încălcarea dreptului la libertate, a dreptului la un proces echitabil, a dreptului la apărare poate fi determinată inclusiv de inacțiunea organelor competente. Norma nu instituie o răspundere generală pentru orice omisiune procedurală, ci exclusiv pentru acele inacțiuni care au afectat grav drepturile și libertățile persoanei și care au fost constatate în condițiile prevăzute de lege. Prin urmare, răspunderea statului intervine numai în situațiile în care există o încălcare gravă a obligațiilor procedurale, o atingere adusă drepturilor fundamentale și un prejudiciu susceptibil de reparare.

Nu în ultimul rând, prezentul proiect de lege urmărește să asigure un plus de claritate în ceea ce privește caracterul ilicit al faptelor, iar alineatul (2) concretizează că:

„Faptele ilicite prevăzute la alin. (1) se constată prin acte procedurale ale procurorului ori prin hotărâre judecătorească definitivă, la efectuarea controlului de către procuror al legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor procedurale, controlului judiciar al procedurii prejudiciare sau în cadrul examinării cauzei în instanța de judecată.”.

În contextul normei propuse, reliefăm că acțiunile, deciziile instanței judecătorești, procurorului, organului de urmărire penală, ofițerului de investigație, organului de constatare, comisiei administrative sau agentului constatatator nu pot fi verificate pe calea procedurii civile, dat fiind faptul că procurorii instrumentează cauzele, iar instanțele judecă cauzele în conformitate cu legislația procesuală, adoptând acte procesuale care pot fi contestate prin căile de atac stabilite de

legislația procesuală. Acțiunile sau inacțiunile actorilor justiției pot fi supuse controlului în modul prevăzut de legea procesuală, care statuează expres modalitatea și termenul de atac ale actelor de procedură.

Este de remarcat că, prejudiciile cauzate persoanei reabilitate se repară integral, indiferent de vinovăția persoanelor împuternicite să constate, examineze și să soluționeze cauze penale și contravenționale. De fapt, uneori este dificil de a identifica autorul concret al faptei ilicite cauzatoare de prejudicii, fapt ce nu exclude dreptul la repararea prejudiciului de către stat.

Suplimentar, invocăm că potrivit art. 3 din Protocolul nr. 7 al Convenției pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale, *dreptul la despăgubiri pentru eroare judiciare survine doar atunci când o condamnare penală definitivă este ulterior anulată sau când este acordată grațierea, pentru că un fapt nou sau recent descoperit dovedește că s-a produs o eroare judiciară, persoana care a suferit o pedeapsă din cauza acestei condamnări este despăgubită conform legii ori practicii în vigoare în statul respectiv, cu excepția cazului în care se dovedește că nedescoperirea în timp util a faptului necunoscut îi este imputabilă în tot sau în parte.* În acest context, reglementările propuse în proiect extinde aceste condiții și propune acordarea despăgubirilor și în alte situații, acest lucru înseamnă că normele din proiect oferă o protecție suplimentară în beneficiul celor afectați de erori judiciare.

Articolul 5 – Cazurile în care nu se repară prejudiciul

Acest articol prevede excepții de la regula generală care instituie obligația pozitivă a statului de a repara prejudiciul cauzat de agenții publici. Astfel, potrivit alin. (1) statul este exonerat de obligația de reparare a prejudiciului în următoarele cazuri:

a) **procesul penal a fost încetat** pe temeiurile prevăzute la art. 285 din Codul de procedură penală nr. 122/2003, precum și în cazurile de încetare a procesului contravențional, cu excepția cazurilor când au fost aplicate măsurile prevăzute la art. 4 alin. (1) lit. a), b) și c);

b) **cauzele penale au fost examinate în proceduri simplificate** (acordul de recunoaștere a vinovăției, acordul de cooperare, acordul judiciar de interes public), examinarea cauzei a avut loc în baza probelor administrate în faza de urmărire penală sau persoana a fost liberată de răspundere, în cazurile prevăzute la art. 53 din Codul penal nr. 985/2002;

c) a fost încheiat **acordul de colaborare** în procesul contravențional;

d) dacă prejudiciul invocat rezultă din încălcări pentru care **instanța a acordat deja o compensație prin reducerea pedepsei**, în condițiile art. 385 alin. (4) din Codul de procedură penală.

Potrivit prevederilor de la lit. a) prejudiciul cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale nu se repară în cazurile în care procesul penal a fost încetat conform art. 285 alin. (2) din Codul de procedură penală, precum și în cazurile în care procesul contravențional a încetat, cu excepțiile prevăzute de lege.

În acest context, potrivit art. 23 alin. (3) din Codul de procedură penală, *persoana achitată sau în privința căreia s-a dispus scoaterea de sub urmărire penală ori încetarea urmăririi penale pe temei de reabilitare are dreptul să fie repusă în drepturile personale pierdute, precum și să fie despăgubită pentru prejudiciul care i-a fost cauzat.* Având în vedere cele menționate, persoana nu poate cere despăgubiri dacă procesul penal a fost încetat pe un temei de nereabilitare, deoarece acest fapt nu echivalează cu achitarea sau constatarea nevinovăției. Însă, ea poate solicita despăgubiri pentru o acțiune constatată ilegală.

Cu referire la cea de-a doua excepție, relevăm că statul nu va repara prejudiciul cauzat pentru faptele ilicite comise în cadrul proceselor penale și contravenționale, în special atunci când aceste procese sunt derulate în cadrul unor proceduri simplificate. Această reglementare are la bază raționamentele jurisprudenței CtEDO, care subliniază faptul că, în cazul procedurilor simplificate, persoana acuzată renunță la o serie de drepturi fundamentale în schimbul unei soluționări mai rapide a cauzei. Acest lucru nu poate fi o problemă în sine, deoarece nici litera, nici spiritul articolului 6 din Convenție nu împiedică o persoană să renunțe la aceste garanții din propria sa voință.

Așadar, în asemenea situații procesul penal sau contravențional nu este desfășurat conform unei proceduri clasice în care să fie asigurate toate garanțiile procesuale, ceea ce poate justifica excluderea reparării prejudiciului cauzat prin faptele ilicite în astfel de cazuri.

Cu referire la excepția prevăzută la lit. d) menționăm următoarele raționamente. Dacă statul oferă o compensație pentru o încălcare procesuală deja în cadrul procesului penal – prin reducerea pedepsei – atunci reparația a fost deja acordată în mod echitabil. Art. 385 alin. (4) CPP permite instanței, în cazul în care se constată încălcări grave ale drepturilor și libertăților fundamentale, să reducă pedeapsa aplicată inculpatului *ca formă de compensare*. A admite, ulterior, și un drept la reparație pecuniară separată ar echivala cu o dublă compensare – ceea ce contravine principiului evitării îmbogățirii fără justă cauză și al proporționalității reparației. Statul nu este obligat să repare suplimentar prejudiciul cauzat prin faptele ilicite din procesul penal atunci când instanța a compensat deja acest prejudiciu prin reducerea pedepsei, conform art. 385 alin. (4) CPP. Această normă asigură o echitate funcțională în cadrul procesului penal și previne reparațiile multiple pentru aceeași încălcare, ceea ce ar contraveni principiilor de drept, ar distorsiona scopul justiției penale și ar încuraja comportamente abuzive.

Respectiv, prin proiect se propune o nouă reglementare a alin. (2) care prevede că prejudiciul cauzat prin faptele ilicite prevăzute la art. 4 nu se repară de către stat în cazul în care persoana prejudiciată are calitatea de parte civilă într-o cauză penală privind examinarea faptelor ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1) comise în raport cu aceasta. Astfel, persoana prejudiciată care a fost recunoscută ca parte civilă într-un alt proces penal, nu va putea beneficia de prejudiciu pentru faptele ilicite în temeiul prezentei legi. În asemenea situații persoana prejudiciată în urma faptelor ilicite comise în procesul penal va putea obține repararea prejudiciului direct de la autorul faptei.

Suplimentar, urmează de specificat că în raport cu faptele ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1) constatate de către judecătorul de instrucție în procedura prejudiciară sau de instanța de judecată la examinarea fondului, pot exista cazuri de pornire a urmăririi penale privind acțiunile reprezentanților statului unde persoana prejudiciată are statutul de victimă, parte vătămată sau parte civilă.

În continuarea celor expuse, menționăm că există trei ipoteze:

1) în cauza penală privind examinarea faptelor ilicite ale reprezentantului statului a fost adoptată o hotărâre de *scoatere de sub urmărire penală sau de achitare* pe temeiurile prevăzute la art. 275 pct. 1-3) din CPP, respectiv nu s-a stabilit existența unor încălcări, prin urmare persoana pretins a fi prejudiciată nu este îndreptățită pentru repararea de prejudicii;

2) în cauza penală privind examinarea faptelor ilicite ale reprezentantului statului a fost adoptată o hotărâre de *încetare a urmăririi penale sau a procesului penal* în instanța de judecată, pe temeiuri de nereabilitare prevăzute la art. 275 pct. 4-9) din CPP, s-a stabilit existența încălcărilor doar că a intervenit o circumstanță care permite încetarea procedurii, respectiv persoana pretins a fi prejudiciată este îndreptățită pentru repararea prejudiciului fie în procesul respectiv, fie separat cu acțiune civilă, or, cele menționate excede obiectul prezentei legi;

3) în cauza penală respectivă în raport cu faptele ilicite ale reprezentantului statului a fost *adoptată o hotărâre de condamnare*, respectiv persoana prejudiciată este îndreptățită pentru repararea prejudiciilor fie în procesul respectiv, fie separat cu acțiune civilă, or, această ipoteză excede obiectul legii.

Potrivit alin. (3) prejudiciul nu este reparabil nici în cazul în care persoana fizică s-a autocalomniat sau a autodenunțat. Or, asta rezidă și din prevederile alin. (3) al art. 264 CPP care prevede că: „ *Persoanei care face declarație de autodenunțare, înainte de a o face, i se explică dreptul de a nu spune nimic și de a nu se autoincrimina, precum și că în caz de autocalomnie, care împiedică constatarea adevărului, ea nu va avea dreptul la repararea prejudiciului în condițiile legii, și despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal privind autodenunțarea sau în conținutul declarației de autodenunțare.*”.

Capitolul II
REPARAREA PREJUDICIULUI PATRIMONIAL.
DETERMINAREA CUANTUMULUI
SUMELOR DE COMPENSARE A PREJUDICIULUI

Articolul 6. Momentul apariției dreptului la repararea prejudiciului

Potrivit art. 6 alin. (1) acestui text de lege, dreptul la repararea prejudiciului, apare din momentul devenirii definitive a hotărârii judecătorești sau de la data emiterii actelor procedurale de către procuror prin care s-a constatat caracterul ilicit al faptelor prevăzute la art. 4 alin. (1)., adică din momentul devenirii definitive a actului procedural penal prin care se constată caracterul ilicit al actelor, acțiunilor sau inacțiunilor organului de urmărire penală, organului care exercită activitatea specială de investigație, procuraturii sau instanțelor de judecată sau din momentul emiterii încheierii judecătorului de instrucție cu privire la eliberarea persoanei reținute, care este o hotărâre irevocabilă ș.a. La rândul său, alineatul (2) al aceluiași articol prevede că dreptul la repararea prejudiciului de către stat apare și din momentul devenirii definitive a sentinței de achitare sau a ordonanței de scoatere a persoanei de sub urmărire penală.

Generalizând cele expuse, reliefăm că pentru apariția obligației de reparare a prejudiciului cauzat prin fapte ilicite, relevanță au faptele prevăzute art. 4 alin. (1). Mai apoi, actele procesuale prin care o persoana a fost condamnată, sancționată ilegal, sau în privința acesteia au fost aplicate măsuri procesuale de constrângere, asiguratorii ilegale, precum și efectuarea acțiunilor procesuale de urmărire penală sau de investigații contrar legii, urmează a fi declarate ilegale de către autoritățile competente. Raporturile de reparare a prejudiciului cauzat prin fapte ilicite iau naștere la data când s-a constatat ilegalitatea actului procesual, adică la momentul în care actul a devenit definitiv.

Suplimentar, atragem atenția că pentru a solicita repararea prejudiciului de către stat nu este necesar ca în ordonanța de scoatere de sub urmărire penală să fie expres indicat caracterul ilicit al faptelor prevăzute la art. 4 alin. (1). Or, actul procedural de scoatere de sub urmărire penală sau de achitare este emis pe motive de reabilitare a persoanei, iar acțiunile ilegale sau inacțiunile ale organului de urmărire penală deja reprezintă un fapt constatat.

Articolul 7. Compensarea prejudiciului patrimonial

Una din modalitățile prin care statul intervine în corectarea faptelor ilicite admise de instanțele judecătorești, procuratură, organul de urmărire penală precum și de ceilalți subiecți prevăzuți de proiect, se manifestă prin repararea prejudiciului cauzat persoanei. Repararea prejudiciului este materia cea mai importantă, dar și cea mai sensibilă a răspunderii civile. Valoarea prejudiciului o constituie calculul bănesc

al daunelor cauzate prin acțiunile sau inacțiunile nelegitime ale unei persoane asupra alteia. În urma recuperării prejudiciilor, persoanei trebuie să i se restituie poziția pe care o avea până la momentul în care dreptul i-a fost încălcat.

Astfel, aceasta poate solicita repararea prejudiciului material, compensarea prejudiciului moral și restabilirea unor drepturi încălcate. Repararea prejudiciului presupune restabilirea stării materiale care a existat inițial.

Luând în considerare că deseori repararea în natură a daunelor suportate devine imposibil de realizat, se recurge la compensarea pagubei printr-o sumă de bani. Compensarea prin echivalent bănesc se aplică ca măsură de alternativă ori de câte ori repararea în natură nu este posibilă.

În conformitate cu prevederile art. 7 din proiect, persoanei care a fost prejudiciată ca urmare a faptelor ilicite i se compensează:

a) salariul și alte venituri, de care a fost privat în urma faptelor ilicite, precum și venitul ratat

Precizăm că potrivit alin. (1) al art. 128 din Codul muncii, *salariul* reprezintă orice recompensă sau câștig evaluat în bani, plătit salariatului de către angajator în temeiul contractului individual de muncă, pentru munca prestată sau care urmează a fi prestată. Iar potrivit art. 130 din Codul muncii, salariul include salariul de bază (salariul tarifar, salariul funcției), salariul suplimentar (adaosurile și sporurile la salariul de bază) și alte plăți de stimulare și compensare.

Prin urmare, menționăm că pentru a beneficia de achitarea plăților salariale persoana trebuie să fie angajată în câmpul muncii până la emiterea actului procedural în una din cazurile prevăzute la art. 4. Cât privește sintagma „alte venituri”, reliefăm că sub incidența acestei noțiuni intră, spre exemplu veniturile obținute din activitatea de întreprinzător. Astfel, noțiunea de „venit”, are înțelesul juridic reglementat de Codul fiscal. În acest context, menționăm că persoanei care a suferit un prejudiciu urmează să-i fie restituit orice venit – impozabil sau neimpozabil – inclusiv venitul ratat, precum și facilitățile acordate de angajator, obținute de persoanele juridice sau fizice din toate sursele aflate în Republica Moldova sau în afara ei, precum și venitul investițional și venitul financiar obținut din surse aflate în Republica Moldova sau în afara ei.

La calcularea salariului și altor venituri, precum și a venitului ratat de care a fost privat, trebuie să se țină cont și de reținerile obligatorii care sunt prevăzute de lege pentru contribuțiile fiscal, de asigurări sociale etc.

b) bunurile, inclusiv drepturile bănești și dobânzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și veniturile aferente, precum și contravaloarea bunurilor sechestrate și care au fost valorificate anticipat

În conformitate cu aceste prevederi, persoanei prejudiciate i se restituie toate bunurile, inclusiv drepturile bănești și dobânzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și veniturile aferente, care au fost supuse confiscării, bunurile mobile sau imobile, obiectele, documentele care au fost ridicate în urma unei acțiuni procesuale, precum și bunurile sechestrate în cadrul unui proces penal și ulterior valorificate anticipat. Potrivit acestei norme, este imperios de menționat că urmează a fi restituite bunurile în natură. Numai în cazul imposibilității restituirii în natură, acestea se înlocuiesc cu bunuri de aceeași valoare sau se achită contravaloarea lor.

c) amenzile, alte sume percepute ca urmare a executării unei hotărâri, precum și cheltuielile judiciare suportate

Prin „amenzile, alte sume percepute ca urmare a executării unei hotărâri”, se are în vedere amendă în calitate de pedeapsă prevăzută la art. 64 din Codul penal și ca sancțiune prevăzută la art. 34 din Codul contravențional, precum și alte sume rezultate din întârzierea executării unei obligații ce decurge din documentul executoriu.

În continuare, specificăm că potrivit acestor reglementări, sunt compensate și cheltuielile de judecată suportate în cadrul procesului. De altfel, în sensul art. 227 din Codul de procedură penală, cheltuieli judiciare sunt considerate cheltuielile suportate, potrivit legii, pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului penal.

În sensul acestei norme, se vor restitui și sumele plătite de persoana juridică sau fizică pentru asistența juridică. Astfel, la art. 63 din *Legea nr. 1260/2002 cu privire la avocatură* este reglementat modul de remunerare a activității de avocat. Sub acest aspect, ținem să menționăm că vor fi recuperate și cheltuielile suportate în legătură cu citarea persoanei la organele competente, or, în sensul legislației procesual penale (art.235) citarea în procesul penal constituie acțiunea procedurală prin care organul de urmărire penală, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată asigură prezentarea unei persoane în fața sa pentru desfășurarea normală a procesului penal.

Articolul 8. Cuantumul compensației financiare

Referitor la cuantumul sumelor de compensare a prejudiciului, prevăzut la alin. (1), reținem că acesta se calculează pornindu-se de la salariu lunar convenit al persoanei fizice în perioada cauzării prejudiciului, inclusiv cu aplicarea coeficientului de inflație. În acest context, rata anuală de inflație poate fi consultată pe pagina web a Băncii Naționale a Moldovei.

Prevederea menționată la alin. (2) face referire la stabilirea cuantumului prejudiciului cauzat unei persoane fizice care a ispășit o pedeapsă prin muncă neremunerată în folosul comunității, în contextul unui mecanism de calcul al daunelor, stabilind valoarea acestuia în funcție de mărimea orelor de muncă efectuate. Conform acestor prevederi, pentru fiecare oră de muncă prestată

neîntemeiat în folosul comunității, prejudiciul se calculează la 3 unități convenționale, fiecare unitate convențională fiind echivalentă cu 50 de lei.

Astfel, pentru o oră de muncă prestată necorespunzător, valoarea prejudiciului ar fi de 150 de lei. Majorarea unității convenționale de la 1 la 3 unități are legătură cu actualizarea valorii prejudiciului în funcție de evoluția condițiilor economice. Articolul 67 alin. (2) din Codul penal, reglementează pedepsele de muncă neremunerată în folosul comunității, stabilind limite clare privind durata și intensitatea muncii. Astfel, munca neremunerată se poate executa pe un termen de la 60 la 240 de ore, iar durata zilnică a acesteia variază între 2 și 4 ore pe zi, cu posibilitatea de a ajunge până la 8 ore pe zi în anumite condiții (dacă condamnatul nu este antrenat în activități de bază sau de studii și își dă acordul pentru un program extins). Dacă analizăm această reglementare din perspectiva cuantificării prejudiciului cauzat persoanei fizice, putem observa că pentru 4 ore de muncă pe zi, prejudiciul este recuperat mărime de 600 de lei, iar pentru 8 ore pe zi, aceasta ajunge la 1200 de lei pe zi. Raportat la limitele pedepsei, despăgubirea acordată variază între **9.000 de lei**, pentru executarea minimului de 60 de ore, și **36.000 de lei**, pentru executarea maximumului de 240 de ore de muncă neremunerată în folosul comunității. Comparativ, salariul minim pe economie pentru anul 2026, care se estimează a fi de 6300 lei lunar pentru un program complet de lucru (169 de ore pe lună), echivalează cu aproximativ 37,28 lei pe oră, în folosul comunității reflectă un raport echitabil între efortul depus și compensarea prejudiciului, având în vedere nu doar dimensiunea materială a muncii, ci și aspectele psihologice și sociale ale condamnării. Or, mărimea prejudiciului cauzat persoanei fizice care și-a ispășit pedeapsa prin munca neremunerată în folosul comunității stabilită la alin. (2) garantează o formă mai eficientă și mai echitabilă de reparație a prejudiciului cauzat, având în vedere și impactul semnificativ asupra stării fizice și psihologice.

Alineatul (3) al aceluiași articol reglementează modalitatea de calcul al salariului lunar, se calculează după cum urmează:

- a) persoanelor angajate, inclusiv celor în baza contractului individual de muncă - prin aplicarea modului de calculare al salariului mediu în conformitate cu legislația;
- b) persoanelor neangajate în baza contractului individual de muncă - prin împărțirea la 12 a sumei venitului total pentru anul precedent;
- c) persoanelor care nu au lucrat din motive întemeiate - pornindu-se de la salariul mediu pe economie în anul respectiv. Salariu mediu lunar prognozat pe economie se aprobă de Guvern.

Proiectul propune completarea cadrului normativ prin reglementarea expresă a reparării nu doar a prejudiciului patrimonial efectiv cauzat, ci și a venitului ratat suferit de persoanele fizice și juridice ca urmare a faptelor ilicite ale autorităților competente.

În numeroase situații, persoanele fizice și juridice sunt lipsite, ca urmare a unor măsuri procesuale dispuse în cadrul urmăririi penale sau al examinării cauzei de către instanțele de judecată, de posibilitatea de a desfășura activități generatoare de venit. În asemenea cazuri, prejudiciul nu se limitează la pierderile materiale directe, ci include și beneficiul patrimonial nerealizat, constând în veniturile pe care persoana le-ar fi obținut în condiții normale de desfășurare a activității.

Prin urmare, proiectul consacră expres dreptul la repararea venitului ratat, potrivit căruia persoana prejudiciată trebuie repusă, pe cât posibil, în situația patrimonială în care s-ar fi aflat dacă fapta ilicită nu ar fi avut loc.

Implementarea acestor prevederi va contribui la consolidarea garanțiilor procesuale ale persoanelor prejudiciate, la sporirea securității juridice și la creșterea încrederii în mecanismele naționale de reparare a prejudiciilor cauzate prin faptele ilicite.

Capitolul III

REPARAREA PREJUDICIULUI MORAL.

MODUL DE DETERMINARE

A MĂRIMII COMPENSAȚIEI FINANCIARE

Compensarea prin echivalent bănesc a prejudiciului moral are drept scop acordarea unei satisfacții echitabile persoanei reabilitate, menită să atenueze consecințele negative de ordin psihic și emoțional generate de aplicarea ilegală a unor măsuri sau sancțiuni. Din cele expuse rezultă că persoana căreia i-a fost cauzat un prejudiciu moral poate suporta suferințe psihice, manifestate prin trăiri emoționale negative și afectarea stării sale psihice, precum și, după caz, suferințe fizice, determinate de consecințele prejudiciului suferit.

Articolul 9. Criteriile și modul de determinarea compensației financiare

Prejudiciul moral se repară indiferent de existența și întinderea prejudiciului patrimonial, iar reparația se face și în lipsa vinovăției autorului faptei ilicite. Stabilirea mărimii compensației pentru prejudiciul moral este lăsată la discreția instanței.

Art. 9 alin. (2), vine să contureze împrejurările care urmează a fi luate în considerație suferințele psihice la evaluarea cuantumului prejudiciului moral. Mărimea compensației pentru repararea prejudiciului moral se află în strânsă legătură cu durata suferințelor psihice.

În acest sens, menționăm că prejudiciul moral poartă conotație abstractă și nu poate fi cuantificată în cote financiare prestabilite. Susținem că pentru fiecare situație de caz aprecierea mărimii rezonabile și echitabile a compensației pentru suferințele morale urmează a fi lăsată pe seama instanțelor judecătorești.

De altfel, la examinarea cauzei instanțele judecătorești vor analiza echitabil fiecare caz în parte raportat la împrejurările care sunt specifice în lege, aspectele individuale și importanța acestora pentru persoana prejudiciată, precum și criteriile specifice din legislația procesual penală.

În jurisprudența sa, CtEDO a specificat că despăgubirea acordată în legătură cu daunele morale este menită să furnizeze o compensație financiară pentru un prejudiciu moral, cum ar fi suferințe fizice sau psihice. Dacă se stabilește existența unor astfel de daune și în cazul în care Curtea consideră că este necesară o compensație financiară, ea va face o evaluare pe o bază echitabilă, luând în considerare standardele care decurg din jurisprudența sa.

Având în vedere cele expuse, alin. (4) al acestui articol vine să aducă o claritate în partea ce ține de satisfacția echitabilă. Astfel, potrivit acestei norme, în toate cazurile, instanța de judecată se va baza pe principiile compensării rezonabile și echitabile a prejudiciului moral, iar suma nu trebuie să fie vădit disproporționată cu sumele acordate de Curtea Europeană în cazuri similare.

De altfel, principiul care stă la baza mecanismului reparării daunei morale cauzate este regula „reparației integrale a prejudiciului suferit” astfel că atât prejudiciul material, cât și cel moral să fie compensat în totalitate persoanei care l-a suferit.

Articolul 10. Scuzele oficiale

Autoritățile sau instituțiile publice din numele căreia a acționat subiectul faptei ilicite, vor prezenta scuzele oficiale în numele statului persoanei căreia i-a fost cauzate prejudicii în legătură cu faptele ilicite admise în procesele penale sau contravenționale.

Prezentarea scuzelor oficiale de către autoritatea sau instituția publică din numele căreia a acționat subiectul faptei ilicite este:

- o expresie firească a responsabilității statului pentru actele reprezentanților săi (agenților publici);
- o formă echitabilă și eficientă de reparare morală a prejudiciului cauzat;
- conformă cu bunele practici internaționale și cu principiile dreptului intern privind răspunderea autorităților.

Astfel, această reglementare nu constituie o atribuție improprie, ci o obligație legitimă a statului de a răspunde pentru greșelile comise în exercitarea autorității publice. Conform alin. (2) al acestui articol, scuzele oficiale pot fi solicitate la cererea persoanei prejudiciate adresată, fie direct autorităților sau instituțiilor în numele căror au acționat persoanele responsabile de fapta ilicită, fie odată cu înaintarea cererii de chemare în judecată pentru repararea prejudiciului, în termenul stabilit la art. 3 alin. (5).

Alin. (3) are drept scop clarificarea obligației de prezentare a scuzelor oficiale. Astfel, potrivit normei propuse, autoritățile/ instituțiile publice din numele cărora au acționat subiecții faptelor ilicite, vor fi obligați să prezinte în scris scuzele oficiale sau prin aceleași mijloace prin care a fost acuzată persoana. Această obligație urmează a fi exercitată în termen de 15 zile de la data primirii cererii sau după caz, de la data emiterii hotărârii definitive prin care s-a obligat prezentarea scuzelor.

Prevederea privind prezentarea scuzelor oficiale în termen de 15 zile evidențiază necesitatea asigurării unei reacții prompte și responsabile din partea autorităților, în cazul în care acestea au comis o eroare sau o faptă ilicită ce a prejudiciat o persoană. Scuzele în scris sau prezentate prin aceleași mijloace prin care a avut loc acuzația publică, contribuie la restabilirea imaginii și demnității persoanei prejudiciate, precum și la restabilirea încrederii în instituțiile statului.

Capitolul IV

MODUL DE REPARARE A PREJUDICIULUI

Articolul 11. Executarea hotărârii judecătorești

Art.11 reglementează procedura de executare a hotărârilor judecătorești privind repararea prejudiciului cauzat prin fapte ilicite în procesele penale și contravenționale. Aceasta detaliază pașii necesari pentru punerea în aplicare a hotărârilor judecătorești definitive prin intermediul autorităților competente, respectiv Ministerul Justiției și Ministerul Finanțelor.

O hotărâre judecătorească urmează a fi pusă în executare doar după ce devine definitivă în condițiile legii. Or, potrivit art. 120 din Constituție, este obligatorie respectarea sentințelor și a altor hotărâri **definitive** ale instanțelor judecătorești.

În aceeași ordine de idei, este relevantă și jurisprudența **Curții Constituționale**, expusă în Hotărârea nr. 32 din 17 noiembrie 2016. Astfel, la paragraful 65, Curtea a reținut că nu poate accepta argumentele autorităților potrivit cărora executarea hotărârilor definitive ar afecta principiul securității raporturilor juridice în eventualitatea modificării acestora în calea de atac a recursului. Curtea a subliniat că aceluiși risc este supusă orice persoană care execută o hotărâre judecătorească definitivă, însă această împrejurare nu a împiedicat legiuitorul să confere caracter executoriu hotărârilor definitive înainte ca acestea să devină irevocabile.

Totodată, la paragraful 75 al aceleiași hotărâri, Curtea Constituțională a statuat că persoana care a obținut o hotărâre judecătorească împotriva statului nu trebuie, în mod necesar, să inițieze procedura de executare silită pentru a obține satisfacție. În virtutea obligațiilor sale pozitive, statul are obligația de a executa de bunăvoie hotărârile judecătorești în care are calitatea de debitor, fără a condiționa executarea acestora de intervenția executorului judecătoresc.

Prin urmare, jurisprudența Curții Constituționale confirmă că executarea hotărârilor judecătorești definitive pronunțate împotriva statului reprezintă o obligație constituțională a acestuia, iar eventualitatea modificării hotărârii în calea de atac nu poate constitui un argument pentru amânarea executării.

Astfel, în conformitate cu aceste reglementări responsabil de punerea în executare a titlului executoriu este instanța de judecată, care va prezenta din oficiu titlul executoriu spre executare. Acest mecanism are scopul de a asigura efectivitatea procesului de reparare a prejudiciilor, respectând termene clare pentru fiecare etapă de executare, pentru a oferi victimei o reparație completă și în timp util.

Articolul 12. Modul de reparare a prejudiciului

Regula generală propusă la alin. (1) stabilește că statul răspunzător are obligația de a repara integral din bugetul său orice prejudiciu cauzat prin faptele ilicite admise în procesele penale sau contravenționale, indiferent de vinovăția persoanei responsabile. Necesitatea reparării prejudiciului din bugetul de stat este determinată de faptul că agenții constatatori, comisia administrativă, organul de constatare, ofițerii de urmărire penală, ofițerii de investigații, procurorii și angajații instanțelor judecătorești exercită din numele statului funcțiile care le revin.

Într-o succesiune logică, următorul alineat vine să concretizeze că repararea prejudiciului se poate înfăptui prin restituirea în natură, restabilirea situației anterioare precum și compensarea financiară.

Articolul 13. Restituirea amenzilor

La acest aspect ținem să menționăm, că în temeiul hotărârii judecătorești privind repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale sancțiunile contravenționale sau penale aplicate sub formă de amendă vor fi restituite persoanei prejudiciate din contul statului, sau după caz, din fondul altor autorități bugetare în care acestea au fost virate (exemplu: art. 34 din Cod contravențional) doar în cazurile în care s-a constatat caracterul ilicit al faptelor, cu excepția cazurilor în care amenzile au fost restituite în temeiul art. 160¹ din Codul de executare nr. 443/2004.

Articolul 14. Restituirea bunurilor

Prevederile acestui articol reglementează modalitatea de restituirea a bunurilor inclusiv drepturile bănești și dobânzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și veniturile aferente, precum și contravaloarea bunurilor sechestrate și valorificate anticipat. În această accentul urmează a fi pus pe restituirea în natură a bunurilor. Numai în caz de imposibilitate trebuie restituite bunuri de aceeași valoare sau, la dorința persoanei se va achita valoarea lor din bugetul de stat. Ținem să menționăm,

că valoarea bunurilor a căroră restituire în natură este imposibilă, se va evalua conform prețurilor de piață din data emiterii hotărârii privind repararea prejudiciului.

Articolul 15. Restabilirea la locul de muncă

La art. 15 se stabilește că persoana fizică eliberată din funcție în urma faptelor prevăzute la art. 4 alin. (1), precum și persoana achitată sau scoasă de sub urmărire penală, este restabilită la muncă, iar în cazul imposibilității (din motive de reorganizare, reducerea numărului de personal) acesteia i se oferă un loc de muncă sau funcție echivalentă cu cea ocupată anterior.

Conform prevederilor propuse, dacă un angajat nu poate fi restabilit în funcția sa din cauza reorganizării întreprinderii, instituției, autorității publice sau organizației (sau a unei subdiviziuni a acesteia), angajatorul este obligat să ofere o soluție alternativă, astfel încât persoana afectată să nu rămână fără loc de muncă.

În acest context, se impune ca angajatorul să identifice un loc de muncă echivalent cu funcția deținută anterior, dacă există un astfel de post vacant sau temporar vacant. Această prevedere are rolul de a proteja stabilitatea profesională a angajatului și de a preveni pierderea locului de muncă, în măsura în care condițiile legale sunt îndeplinite. Pentru ca angajatul să fie reîncadrat într-o altă funcție echivalentă, trebuie să îndeplinească cerințele legale necesare.

Acest lucru implică faptul că angajatorul va verifica dacă angajatul are pregătirea și calificările necesare pentru a ocupa funcția vacantă. Acest mecanism asigură că angajatorul nu va transfera un angajat într-o funcție pentru care nu este calificat sau care nu corespunde cerințelor legale impuse pentru acea funcție. În acest sens, legea protejează nu doar drepturile angajatului, dar și interesele angajatorului, pentru a preveni situațiile în care angajatul ar fi încadrat într-o funcție fără a deține pregătirea, calificarea sau competențele necesare pentru exercitarea atribuțiilor aferente acesteia, ceea ce ar putea afecta buna desfășurare a activității, performanța entității și îndeplinirea corespunzătoare a atribuțiilor de serviciu. Dacă nu există un loc vacant echivalent, angajatorul poate propune reîncadrarea angajatului într-o funcție inferioară, dar doar cu acordul scris al persoanei respective. Acesta reprezintă un mecanism de protecție a drepturilor angajatului, deoarece nu poate fi impusă o reducere semnificativă a statutului sau a salariului fără consimțământul acestuia. Funcția inferioară nu ar trebui să fie o soluție impusă, ci o opțiune negociată între angajator și angajat.

Dreptul de a nu accepta acest transfer protejează angajatul de o eventuală degradare profesională forțată. În cazul de lichidarea întreprinderii sau a instituției, ori angajatul refuză transferul într-o altă funcție (inclusiv inferioară), persoana va fi eliberată din funcție, iar relația de muncă se va încheia conform legislației.

De asemenea, potrivit aceleiași norme, pe perioada aplicării măsurilor procesuale de constrângere contrar prevederilor legii care au avut impact asupra

dreptului la muncă sau perioada executării pedepsei în urma unei condamnări ilegale, se include în vechimea în muncă și în vechimea în muncă specială.

Potrivit acestor norme, restabilirea trebuie să fie eficientă și promptă a tuturor acestor drepturi, astfel încât celui reabilitat să-i fie restabilită situația inițială de muncă, în virtutea regulii „*in integrum restitutio*”.

Articolul 16. Restabilirea gradelor militare și distincțiilor de stat

Pe lângă toate drepturile restabilite, persoana fizică prejudiciată va fi restabilită în gradul militar și repunerea în drepturi la distincțiile de stat în conformitate cu procedura legală stabilită de lege.

Capitolul V RĂSPUNDEREA PENTRU PREJUDICIUL CAUZAT

Articolul 17. Răspunderea individuală

Potrivit articolului menționat, persoanele responsabile să constate contravenții și infracțiuni, să efectueze acțiuni procesuale sau măsuri speciale de investigații, să aplice măsuri procesuale de constrângere, de siguranță sau asigurătorii, să examineze și/sau să soluționeze cauze penale sau contravenționale, vor fi atrase la răspundere disciplinară, civilă, contravențională sau penală dacă faptele lor ilicite comise în cadrul unui proces penal sau contravențional au cauzat încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale unei persoanei sau a intereselor legitime.

De altfel, în opinia sa *Amicus Curiae* din 13 iunie 2016 (CDL-AD(2016)015)⁵, Comisia de la Veneția a menționat că, *potrivit standardelor europene, este necesară instituirea unei răspunderi disciplinare, civile sau chiar penale în privința judecătorilor și că în anumite state europene (Bulgaria, Germania, Italia, Norvegia, Spania, Serbia ș.a.) este prevăzută răspunderea individuală a judecătorilor, cu stabilirea obligatorie a vinovăției.*

Articolul 18. Dreptul de regres

Odată cu ratificarea de către Republica Moldova la 24 iulie 1997 a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, statul și-a asumat obligația pozitivă de a respecta și garanta tuturor persoanelor, care se află pe teritoriul său, drepturile și libertățile consfințite în Convenție. Prin prisma acestor valori ocrotite de lege, statul a instituit multiple metode de apărare a valorilor menționate, precum și metode de apărare a drepturilor încălcate de către autoritățile publice, prin faptele ilicite admise în procesele contravenționale și penale.

⁵ [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)015-e)

La fel, art. 53 alin. (2) din Constituție consfințește: „Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești”.

În acest sens, dispozițiile constituționale consacră principiul răspunderii patrimoniale a statului și permit stabilirea, prin lege, a dreptului de regres împotriva persoanelor ale căror fapte ilicite, comise în cadrul proceselor penale sau contravenționale, au generat prejudicii suportate de stat.

De altfel, în cazul care vinovăția subiectului faptei ilicite care a cauzat prejudiciul material și moral va fi constatată printr-o hotărâre judecătorească definitivă, pronunțată în cadrul unui proces penal sau contravențional, Ministerul Justiției este abilitat să intenteze acțiunea în regres în termeni rezonabili, dar nu mai târziu de 3 ani din data rămânerii definitive a hotărârii judecătorești.

Sumele încasate ca efect al acțiunii de regres se virează la bugetul de stat. Prevederile menționate condiționează exercitarea dreptului de regres de existența unei hotărâri, prin care să se constate vinovăția persoanei. Astfel, statul are drept de regres față de persoana cu funcție de răspundere din organele de urmărire penală, procuratură, instanța judecătorească precum și față de ceilalți subiecți vizati de lege doar dacă există o sentință judecătorească în care se constată vinovăția persoanei de comiterea unor fapte ilicite expres stabilite de lege, care au cauzat prejudiciul reparat de către stat.

Capitolul VI

DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Articolul 19. Dispoziții finale

În conformitate cu prevederile articolului 56 alin. (3) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, se stabilește că intrarea în vigoare a actelor normative poate fi stabilită pentru o altă dată în anumite condiții specifice, cum ar fi protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Astfel, se propune legea să intre în vigoare la expirarea termenului de 12 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. În termen de 12 luni de la data publicării prezentei legi, Guvernul va aduce actele sale normative în concordanță cu prevederile prezentei legi.

Adoptarea acestei legi constituie o măsură esențială pentru a garanta că, cetățenii beneficiază de protecția completă a drepturilor lor, iar procesul legislativ se aliniază standardelor internaționale, în special în ceea ce privește dreptul la un proces echitabil și accesul liber la justiție.

Drepturile fundamentale menționate sunt esențiale în orice stat democratic și constituie un pilon al statului de drept, iar prin respectarea acestora, Republica Moldova își reafirmă angajamentul de a respecta normele internaționale și de a

asigura cetățenilor accesul la justiție fără discriminare. Totodată, la data intrării în vigoare a prezentei legi, *Legea nr. 1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești*, se va abroga.

Articolul 20. *Dispoziții tranzitorii* prevede măsurile aplicabile raporturilor juridice născute sub imperiul reglementărilor anterioare intrării în vigoare a legii.

Astfel, acțiunile înaintate până la intrarea în vigoare a legii, vor fi examinate și soluționate conform prevederilor legale valabile până la data intrării în vigoare a acesteia.

3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

Pentru înlăturarea deficiențelor descrise în secțiunea 2.2 și soluționarea problemelor invocate nu există opțiuni alternative.

4. Analiza impactului de reglementare

4.1 Impactul asupra sectorului public

Proiectul unei noi legi privind repararea prejudiciului va aduce beneficii semnificative în ceea ce privește eficiența, transparența și accesibilitatea justiției. Mai mult ca atât, prezentul proiect va avea un impact semnificativ asupra sectorului public, și va responsabiliza actorii justiției de a acționa diligent și în conformitate cu legea. Astfel, prezentul proiect de lege va contribui la:

-**îmbunătățirea responsabilității statului:** Proiectul de lege stabilește un cadru clar pentru răspunderea patrimonială a statului în cazul faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale. De altfel, va promova responsabilitatea instituțiilor publice, asigurând că victimele acestor fapte pot obține despăgubiri pentru prejudiciile suferite.

-**protecția drepturilor cetățenilor:** Prin îmbunătățirea și facilitarea compensării prejudiciilor materiale și morale, proiectul propus va contribui la protecția drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, fapt ce sporește încrederea în sistemul de justiție și în instituțiile publice, esențial pentru consolidarea statului de drept.

-**mecanisme clare de compensare:** Proiectul prevede reguli detaliate cu privire la modul de calculare a compensațiilor, fapt ce va contribui la aplicarea uniformă și echitabilă a legii. Aceasta contribuie la predictibilitate și stabilitate în sistemul juridic.

-**colaborarea interinstituțională:** Proiectul de lege va contribui la o mai bună coordonare între diferite instituții ale statului implicate în acest proces, fapt ce va stimula dezvoltarea unor mecanisme de colaborare mai eficiente.

În concluzie, proiectul de lege va contribui la îmbunătățirea mecanismului compensator și va asigura responsabilizarea actorilor din justiție.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Implementarea prevederilor proiectului va genera cheltuieli bugetare, însă nu presupune instituirea unor noi fluxuri bugetare, întrucât mecanismul compensator există și în prezent, fiind reglementat de Legea nr. 1545/1998. Aceste cheltuieli vor fi acoperite, în mod similar situației actuale, din resursele bugetare planificate pentru executarea obligațiilor statului.

4.3. Impactul asupra sectorului privat

Nu este aplicabil.

4.4. Impactul social

4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal

Nu este aplicabil

4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen

Referitor la *impactul social*, menționăm că acest proiect de act normativ va spori eficiența mecanismului de compensare de către stat a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale precum și va contribui la asigurarea unei reparări echitabile a acestor prejudicii.

Astfel, prezentul proiect va contribui la:

-**sporirea încrederii cetățenilor în sistemul judiciar** și în stat, contribuind la consolidarea democrației.

-**accesibilitatea la justiție**: Persoanele prejudiciate în procesele penale și contravenționale vor fi în drept să solicite compensarea prejudiciului cauzat în urma faptelor ilicite. Acest lucru este deosebit de important pentru grupurile vulnerabile, care adesea nu au resursele necesare pentru a accesa justiția.

-**reintegrarea socială**: Mecanismele de restabilire la locul de muncă și de compensare a veniturilor pierdute pot contribui semnificativ la reintegrarea socială a persoanelor afectate, reducând riscul de excluziune socială și șomaj.

-**reducerea discriminării**: Prin stabilirea unor criterii clare pentru acordarea compensațiilor, proiectul de lege va contribui la eliminarea discriminării în sistemul de justiție, asigurând că toate persoanele afectate au dreptul la repararea prejudiciului, indiferent de statutul lor socio-economic.

Proiectul de lege va aduce beneficii sociale, prin asigurarea compensației pentru prejudiciile cauzate de faptele ilicite.

Astfel, prevederile acestui proiect vor contribui la consolidarea încrederii în sistemul judiciar, la reducerea discriminării și la restabilirea condițiilor de viață pentru persoanele afectate.

4.5. Impactul asupra mediului

Nu este aplicabil.
4.6. Alte impacturi și informații relevante
Nu este aplicabil.
5. Compatibilitatea proiectului actului normativ cu legislația UE
5.1. Măsuri normative necesare pentru transpunerea actelor juridice ale UE în legislația națională
Proiectul nu transpune legislația UE.
5.2. Măsuri normative care urmăresc crearea cadrului juridic intern necesar pentru implementarea legislației UE
Proiectul nu transpune legislația UE.
6. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ
În conformitate cu art. 20 [etapele principale ale legiferării] din <i>Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative</i>, a fost publicat, pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, la compartimentul <i>Transparența decizională</i>, directoriul <i>Registrul proiectelor de acte normative</i> anunțul privind inițierea procesului de elaborare a prezentului proiect la următorul link: https://www.justice.gov.md/ro/content/anunt-privind-initierea-elaborarii-unui-proiect-de-act-normativ-pentru-imbunatatirea. Totodată, în scopul respectării prevederilor <i>Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional</i>, pe platforma www.particip.gov.md, la fel a fost plasat anunțul privind inițierea elaborării unui proiect de act normativ pentru îmbunătățirea mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești la acest link: În vederea respectării exigențelor <i>Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional</i>, proiectul actului normativ a fost plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, la compartimentul <i>Transparența decizională</i>, rubrica <i>Proiecte de acte normative</i>, directoriul <i>Registrul proiectelor de acte normative</i>⁶, precum și pe portalul web www.particip.gov.md. Prin scrisoarea Cancelariei de Stat nr. 18-69-11374 din 10 octombrie 2024, proiectul de act normativ (<i>înregistrat cu număr unic 895/MJ/2024</i>) a fost transmis spre avizare: Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Muncii și Protecției Sociale, Ministerului Finanțelor, Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerului Agriculturii și Industriei Alimentare, Aparatului Președintelui, Cancelariei de Stat, Ministerului Apărării, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Educației și

⁶ <https://justice.gov.md/ro/content/proiectul-de-lege-privind-modul-de-reparare-prejudiciului-cauzat-prin-faptele-ilicite-comise>

Cercetării, Ministerului Culturii, Ministerului Sănătății, Ministerului Mediului, Ministerului Energiei, Autorității Naționale de Integritate, Consiliului Superior al Procurorilor, Consiliului Superior al Magistraturii, Procuraturii Generale, Procuraturii Anticorupției, Procuraturii pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale, Centrului Național Anticorupție, Avocatului Poporului și Curții Supreme de Justiție.

Adițional, prin scrisoarea Ministerului Justiției nr. 03/9031 din 11 octombrie 2024, proiectul a fost transmis spre avizare și consultare: Judecătoriei Chișinău, Judecătoriei Criuleni, Judecătoriei Hîncești, Judecătoriei Orhei, Judecătoriei Strășeni, Judecătoriei Anenii-Noi, Judecătoriei Căușeni, Judecătoriei Ungheni, Judecătoriei Bălți, Judecătoriei Drochia, Judecătoriei Edineț, Judecătoriei Soroca, Judecătoriei Cahul, Judecătoriei Comrat, Judecătoriei Cimișlia, Curții Supreme de Justiție, Curții de Apel Chișinău (actualmente Curtea de Apel Centru), Curții de Apel Comrat și Curții de Apel Cahul (actualmente Curtea de Apel Sud), Curții de Apel Bălți (actualmente Curtea de Apel Nord), Uniune Avocaților din Republica Moldova,, A.O „Asociația Judecătorilor din Republica Moldova”, A.O „Centrul de Resurse Juridice din Moldova”, A.O „Institutul pentru Politici și Reforme Europene” și A.O „Asociația Procurorilor pentru Ordine și Dreptate”.

În procesul de avizare au prezentat obiecții, propuneri și recomandări: Procuratura Generală, Ministerul Apărării, Judecătoria Strășeni, Cancelaria de Stat, Curtea de Apel Chișinău (actualmente Curtea de Apel Centru), Ministerul Energiei, cetățeanul Pavel Gherman, Uniunea Avocaților din Republica Moldova, A.O „Asociația Procurorilor pentru Ordine și Dreptate”, Avocatul Poporului, Ministerul Afacerilor Interne, Aparatul Președintelui, Consiliul Superior al Procurorilor, A.O „Institutul pentru Politici și Reforme Europene”, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Centrul Național Anticorupție, Casa Națională de Asigurări Sociale, Ministerul Finanțelor, Consiliul Superior al Magistraturii și Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale.

Au prezentat lipsă de obiecții, propuneri și recomandări: Inspectoratul de Stat pentru Supravegherea Produselor Nealimentare și Protecția Consumatorilor, Ministerul Culturii, Curtea de Apel Bălți (actualmente Curtea de Apel Nord), Judecătoria Chișinău, Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării, Autoritatea Națională de Integritate, Judecătoria Cahul, Procuratura Anticorupție, Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Judecătoria Bălți, Ministerul Sănătății, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, Judecătoria Comrat, Curtea de Apel Comrat (actualmente Curtea de Apel Sud),

Nu au prezentat avizele: Judecătoriei Criuleni, Judecătoriei Hîncești, Judecătoriei Orhei, Judecătoriei Anenii-Noi, Judecătoriei Căușeni, Judecătoriei Ungheni, Judecătoriei Drochia, Judecătoriei Edineț, Judecătoriei Soroca, Judecătoriei Cimișlia Ministerul Mediului.

Prin scrisoarea Ministerului Justiției nr. 03/2353 din 6 martie 2025 proiectul de lege a fost remis spre **consultare și avizare repetată**. În procesul de avizare repetată au fost recepționate obiecții, propuneri și recomandări de la:

Procuratura Generală, Ministerul Apărării, Ministerul Energiei, Ministerul Finanțelor, Ministerul Afacerilor Interne, Avocatul Poporului, Aparatul Președintelui, Consiliul Superior al Magistraturii, A.O. „Asociația Procurorilor pentru Ordine și Dreptate” și Centrul de Resurse Juridice din Moldova.

Au prezentat lipsă de obiecții, propuneri și recomandări: Ministerul Dezvoltării și Digitalizării, Ministerul Mediului, Ministerul Afacerilor Externe, Judecătoria Comrat, Judecătoria Cahul (sediul Central), Ministerul Culturii, Autoritatea Națională de Integritate, Curtea de Apel Nord, Ministerul Educației și Cercetării, Judecătoria Chișinău, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Judecătoria Strășeni (sediul Central), Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale, Ministerul Muncii și Protecției Sociale

Nu au prezentat avizele: Judecătoria Criuleni, Judecătoria Hîncești, Judecătoria Orhei, Judecătoria Anenii-Noi, Judecătoria Căușeni, Judecătoria Ungheni, Judecătoria Drochia, Judecătoria Edineț, Judecătoria Soroca, Judecătoria Cimișlia, Uniunea Avocaților din Republica Moldova, Consiliul Superior al Procurorilor, Casa Națională de Asigurări Sociale și Procuratura Anticorupție.

Totodată, prin scrisoarea nr. 03/4576 din 24 aprilie 2026, proiectul a fost supus unei noi etape de **consultare interinstitucională**, fiind transmis Curții Supreme de Justiție, Curții de Apel Centru, Curții de Apel Nord și Curții de Apel Sud. Scopul acestei consultări a fost obținerea opiniei instanțelor judecătorești asupra soluțiilor legislative propuse, în vederea asigurării clarității, previzibilității și aplicării uniforme a prevederilor proiectului.

În cadrul acestei etape de consultare, Curtea Supremă de Justiție și Curtea de Apel Centru au formulat obiecții, propuneri și recomandări, care au fost examinate și reflectate în proiect în măsura în care au fost considerate întemeiate. Curtea de Apel Nord și Curtea de Apel Sud au comunicat lipsa de obiecții și propuneri asupra proiectului de lege.

Toate propunerile și obiecțiile înaintate au fost analizate și inserate în tabelul de sinteză a obiecțiilor și propunerilor la proiectul de act normativ.

7. Concluziile expertizelor

Proiectul de lege a fost examinat de Centrul Național Anticorupție care, prin raportul de expertiză anticorupție nr. ELO25/10434 din 25.03.2025, a constatat că:

Proiectul de lege prevede mai multe elemente inovatoare, care se referă la extinderea cercului de subiecți, reglementări mai clare în partea ce vizează noțiunea de „fapte ilicite”, extinderea criteriilor și temeiurilor de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite în procesele penale și contravenționale, constatarea

caracterului ilicit al faptelor, precum și alte îmbunătățiri întru înlăturarea deficiențelor stabilite.

Reieșind din argumentele prezentate de autor în nota de fundamentare, proiectul promovează interesul public privind asigurarea unui cadru legislativ coerent și funcțional privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale. Însă, analiza detaliată a proiectului de lege a evidențiat unele carențe, care, la implementare, ar putea genera factori de risc și riscuri de corupție, fiind recomandabil revizuirea acestuia prin prisma obiecțiilor și recomandărilor prezentate în prezentul raport de expertiză anticorupție.

Opinia autorului asupra recomandărilor formulate în raportul de expertiză anticorupție este reflectată în sinteză.

8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent

Pentru a asigura implementarea prezentului proiect de lege este necesară modificarea următoarelor acte normative:

- Codul civil nr. 1107/2002;
- Codul de procedură penală nr. 122/2003;
- Codul de procedură civilă nr. 225/2003;
- Codul de executare nr. 443/2004;
- Codul contravențional nr. 218/2008;
- Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură;
- Legea taxei de stat nr. 213/2023 ș.a.

Totodată, în vederea asigurării aplicării unitare a noilor prevederi, și a funcționării coerente a mecanismului instituit, proiectul prevede în dispoziții finale și tranzitorii obligativitatea aducerii actelor normative conexe și subsecvente în concordanță cu prezenta lege în termen de 12 luni de la data publicării legii.

9. Măsurile necesare pentru implementarea prevederilor proiectului actului normativ

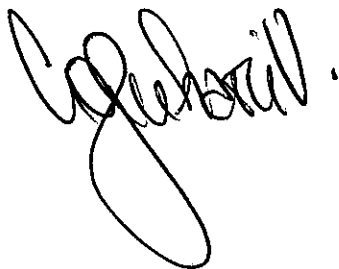
În conformitate cu prevederile articolului 56 alin. (3) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, se stabilește că intrarea în vigoare a actelor normative poate fi stabilită pentru o altă dată în anumite condiții specifice, cum ar fi protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. Astfel, se propune ca prevederile proiectului să intre în vigoare peste 12 luni de la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Această perioadă de tranziție va permite autorităților și instituțiilor competente, precum și cetățenilor să se familiarizeze temeinic cu noile reglementări.

În acest sens, se urmărește nu doar o aplicare eficientă a noilor norme, dar și o protecție adecvată a drepturilor persoanelor implicate în procesele reglementate de

lege, oferindu-le timpul necesar pentru a înțelege și a se adapta la noile reglementări. Prin stabilirea acestei perioade, se urmărește asigurarea unei tranziții adecvate, evitându-se astfel eventuale disfuncționalități în aplicarea legii și garantându-se un cadru propice pentru respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor.

Ministru



Vladislav COJUHARI